Štefan Snopek

TARABOVEC A ČUKLASOVCE

O malej dedinke, v lesnom kraji pod Považským Inovcom

Prepísal a zostavil: Juraj Snopek, 2008

Obsah

Obsah 2

Na úvod 2

Tarabovec 3

Diviaky 10

Hojdačka 13

Ešte o grófovi... 14

Pytliaci 15

Amerika 17

Čuklasovce 20

Koniec dedka Priečinského 26

Školská vzbura 26

Voľby 29

Učňovské roky 30

Príloha 37

Na úvod

Toto sú pamäti môjho strýka, Štefana Snopeka, na ktorého si spomínam ako na dobrosrdečného a milého človeka, na ktorého príchod jeho starým wartburgom sme sa vždy tešili. Sú to jeho spomienky na jeho detstvo a mladosť, prežité na Tarabovci, v Čuklasovciach a priľahlom okolí.

Dlhý čas zostávali v šuflíkoch u rôznych členov rodiny Snopekovcov. Keďže ide o rukopis, miestami veľmi ťažko čitateľný, podujal som sa, na žiadosť viacerých rodinných príslušníkov, prepísať ich. Hoci by sa mohlo zdať, že prepisovať niekoho pamäti musí byť nudná práca, pre mňa tomu tak nebolo. Bolo zaujímavé vyhľadávať historické fakty súvisiace s popisovaným obdobím a príbehmi. Na tomto mieste musím poznamenať: vďaka Bohu za internet! Bez tohto média by sa nepodarilo tak rýchlo zostaviť a skompletizovať tieto pamäti a zároveň doplniť o zaujímavé údaje. A hoci som niektoré údaje už mal fixne zaznamenané, pod vplyvom nových poznatkov zo života Štefana Snopeka a jeho rodičov, som sa znovu ponáral do histórie a zisťoval nové fakty. Všetky dokresľujúce historické súvislosti sú uvedené v poznámkach k textu, pod čiarou.

Niektoré vysvetlivky výrazov sa pre súčasníkov Štefana Snopeka, prípadne ich deti, budú zdať malicherné a zbytočné, ale uviedol som ich význam aj preto, lebo predpokladám, že tieto riadky budú časom čítať aj moje deti, deti mojich bratrancov a sesterníc a možno niekedy aj ich deti.

Na záver chcem poďakovať všetkým, ktorí mi pomohli radami, poznatkami a materiálom. Osobitne chcem poďakovať mojej krstnej mame, Oľge Kucharikovej, bez ktorej pomoci by som niektoré pasáže ťažko vylúštil a ktorá poskytla bohatý dokumentačný a fotografický materiál.

Tarabovec

Považský Inovec je názov hôr (pohoria) v mojej rodnej oblasti, pričom ich najvyšší vrch bol vrch zvaný Inovec a od tohto mena boli hory pomenované. Tieto hory patrili grófovi Attemsovi[1]. Tento vlastnil viacero takých panstiev ako sú Inovecké hory, a to v Maďarsku, Rakúsku, Francúzsku, Švajčiarsku, Poľsku a inde, lebo mal ešte šesť alebo sedem podobných panstiev. Sídlo tohto panstva bolo v už vtedy väčšej dedine zvanej Dubodiel. Tam bola veľká hájovňa, kde bol riaditeľom panstva Taymer – bol to Nemec. Tento riaditeľ mal pod sebou 6 hájnikov: Priečinský, Cigánek, Obst, Arzt, Doktor a Ďurčo. Títo hájnici mali rozdelené toto panstvo a každý mal svoj revír, v ktorom aj býval so svojou rodinou. V jednej takejto hájovni žil môj dedo, otec mojej matky, so svojou rodinou. Hájovňa sa volala Tarabovec. Bola v lese, vzdialená od ktorejkoľvek dediny v okolí pol až trištvrte hodiny pešo, a to ešte skratkami lesných chodníkov! V tejto hájovni som sa narodil.

Ako dedo dostal túto hájovňu som sa dozvedel až z neskorších spomienok deda na grófa Attemsa. Gróf Attems si deda veľmi obľúbil, boli veľmi dobrí kamaráti a dá sa povedať, že tento človek nemal pred dedom žiadne tajnosti - ako som usúdil z ich spoločných rozhovorov, lebo pri návšteve grófa na Tarabovci som sedával vždy grófovi na kolenách a počúval som, takpovediac, s otvorenými ústami. Počúval som o veciach, ktorým som, vtedy ešte ako 6 až 9–ročný chlapčisko, vôbec nerozumel a ktoré som pochopil až neskôr.

K zoznámeniu týchto dvoch kamarátov, deda a grófa, došlo v Trenčianskych Tepliciach. Dedo tam slúžil pri koňoch, s ktorými privážal a odvážal vo fiakri panstvo z neďalekej železničnej stanice. Keď gróf Attems prišiel na svoje panstvo Dubodiel, dedo ho vždy teda privážal a odvážal na stanicu. Gróf bol s dedom vždy veľmi spokojný a pri jednej návšteve svojho panstva ponúkol dedovi hájovňu Tarabovec, aby išiel k nemu robiť ako hájnik. Ponúkol mu hneď mesačný plat, všetko oblečenie a možnosť dorábania si vlastnej obživy na poli, ktoré bolo vedľa tej hájovne, ponúkol mu možnosť chovať si ľubovoľný počet dobytka, ktorý sa môže pásť po celom revíri patriacom k hájovni – a ten veru nebol malý! Z hájovne na koniec revíru totiž trvala cesta pešo tri hodiny a späť rovnako. Dedo túto službu prijal a pokiaľ mi pamäť siaha, bol veľmi šťastný a spokojný. Je potrebné podotknúť, že gróf si deda obľúbil pre jeho chovanie k ľuďom a hlavne ku koňom, ktoré mal gróf vždy vo veľkej úcte a láske. Grófov kôň tiež na majiteľov pokyn vždy poslúchol – nechal ho trebárs stáť v lese neuviazaného, kôň sa mohol voľne pásť a pobehovať a vždy počkal, kým sa nevráti pán. Nikto iný ho z toho miesta nedokázal odviesť okrem deda. Bol to lesný kôň (plemeno hucul) a rozumel snáď každému slovu. Po odchode pána bol vždy smutný. Bol pustený vo výbehu, ale ako keby v ňom vyhasínal život. Tento kôň nič nerobil, len ho sluha kŕmil, čistil – skrátka iba sa o neho staral. Sotva však ucítil, že sa vrátil jeho pán, ako keby do neho lievikom nalial života. Prvé kroky grófa po príchode

---

[1] **gróf Attems** – ide zrejme o grófa Ericha Hermanna Attems-Gilleisa, pána z Heiligenkreuzu, Lucinice, Podgory, Falkensteinu a Tanzenbergu, narodeného 31. 8. 1893 v Maria-Enzensdorfe. V histórii kostola v Dubodieli sa totiž spomína, že v uvedenom období okrem iných poskytol finančný príspevok na výstavbu gróf Max Attems-Gilleis (vetva Heiligenkreuz šľachtického rodu Attems pochádzajúceho z dediny Attimis v provincii Udine /Taliansko/). Maximilián Attems-Gilleis mal však až štyroch synov a jednu dcéru. Ako rovesník Štefana Snopeka (autora) prichádza do úvahy jedine Jozef von Calasanz Attems-Gilleis, nar. 16. 11. 1923, jediný syn (nie potomok, pretože mal ešte mladšiu sestru) grófa Ericha Hermanna, ktorý bol synom spomenutého Maximiliána Attems-Gilleisa. Identifikácii grófa ako Ericha Hermanna Attems-Gilleisa nasvedčujú aj ďalšie fakty z jeho života uvedené ďalej.

smerovali k jeho koňovi, ktorý sa od radosti mohol pominúť. Jeho čakanie bolo totiž vždy dlhé, lebo gróf chodieval na toto panstvo raz až dvakrát, len celkom výnimočne trikrát do roka. Zdržal sa niekedy mesiac, niekedy dva mesiace a niekedy sa zdržal aj pol roka. Vtedy býval vo veľkej drevenej vile tesne pod vrchom Inovec. Cesta z hájovne Tarabovec tam trvala pri rezkom kroku viac ako dve hodiny. Gróf prišiel vždy so svojou manželkou a so svojim synom, ktorý bol vekovo asi tak starý ako ja.

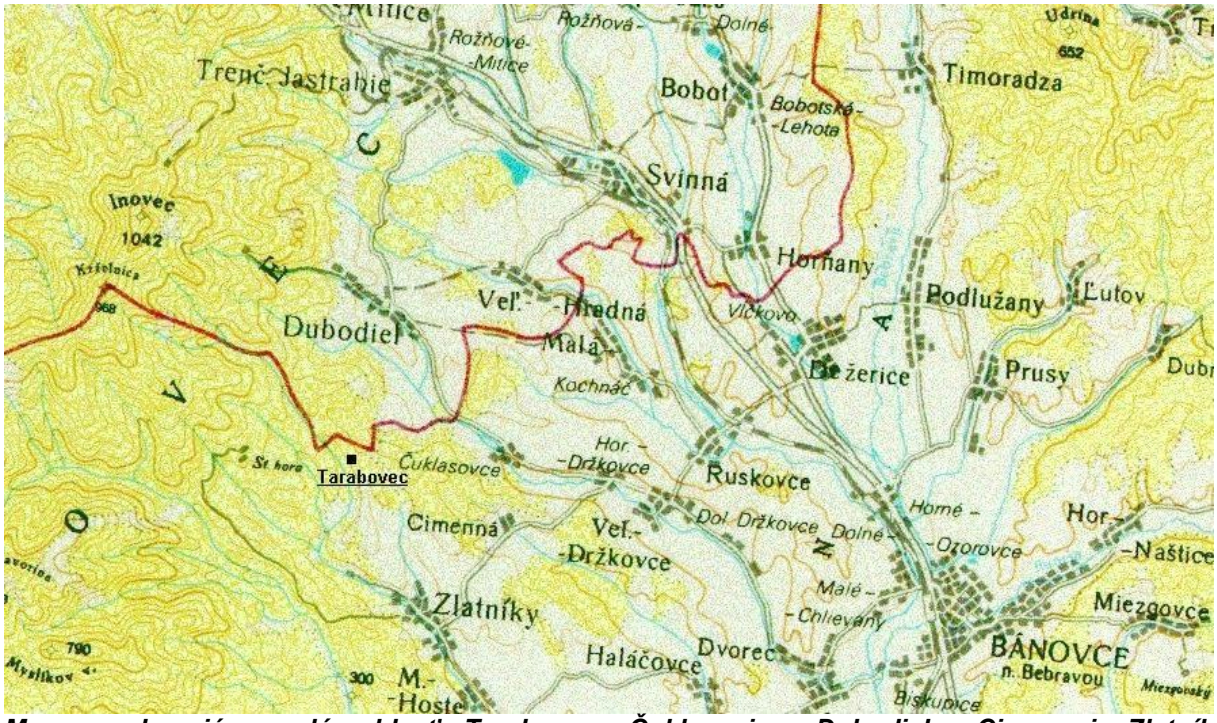

Mapa zachycujúca celú oblasť Tarabovca, Čuklasoviec, Dubodiela, Cimennej, Zlatník a Bánoviec.

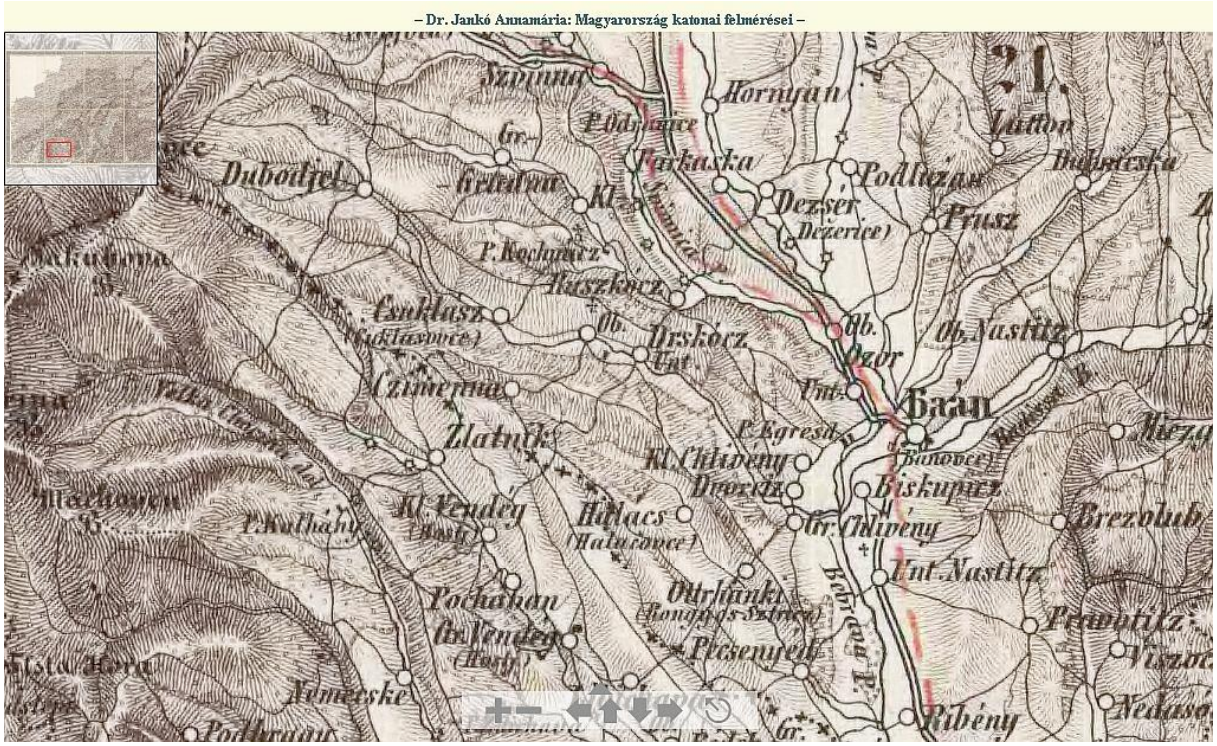

Výrez vyššie uvedenej oblasti z historickej mapy Uhorska z r. 1858.

Dedo sa do hájovne nasťahoval s manželkou Máriou (rod. Pavlovičovou) a jej mamičkou, tiež Máriou v roku 1897. Život si tam zariadil podľa seba. Na poli, ktoré mu obyčajne obrobili z Lesnej správy a sedliaci, sa dalo uživiť pomerne veľkú rodinu a keby to mal v tom čase nejaký sedliak, tak by na tom majetku ešte ušetril veľké peniaze. Chovalo sa tam 12 – 13 kusov hovädzieho dobytka, z toho bolo vždy 5 – 6 kráv, ktoré už dojili mlieko a masla a syra bolo toľko, že sa nestačili v rodine konzumovať. Napriek tomu sa nič nepredávalo. Hájovňa sa nachádzala na akejsi križovatke od dedín do hôr a na križovatke medzi už vtedy dosť veľkými dedinami Zlatníky a Dubodiel, ktoré už vtedy mali každá viac ako tisíc obyvateľov. Na tejto križovatke bolo denne veľmi živo. Ľudia, ktorí pracovali v lese, ľudia, ktorí šli z dediny na dedinu, furmani z okolitých dedín, ktorí chodili na drevo do hôr od deda, prišli do hájovne na noc, tam prenocovali a skoro ráno išli do lesa a popoludní sa vracali domov. A tak mlieko, maslo aj syr sa stačili konzumovať. Každý dostal hrniec mlieka a krajec chleba s maslom. A tak to šlo dokola každý deň. Nikto neodišiel bez pohostenia. Aj cigánky, ktoré chodili na druhú dedinu po pýtaní[2], sa vždy zastavili a to už vedeli, že dostanú hrniec mlieka a krajec chleba s maslom. Že toto maslo a mlieko bolo naozaj dobré, chválili nielen sedliaci, ktorí tomu rozumeli, ale aj páni šľachtici, urodzení páni – ako sa im vtedy hovorilo – a ktorých sa vždy zúčastnil hojný počet na honoch, ktoré boli vždy veľmi slávne. Bola to veľká radosť pozerať sa na týchto pánov, ako pijú kyslé mlieko, zajedajú chlebom s maslom a syrom – ani guláš a všelijaké iné dobroty, ktoré sa pri honoch varili a piekli, im tak nechutili. Gróf len chodil za dedom a hovoril:
„Priečinský, vidíte tých nenažrancov? Oni Vás úplne vyžerú!“
Dedo mu odpovedal:
„Som velice šťastný, že im tak chutí.“
„Som s Vami spokojný, Priečinský, hlavne že nie ste lakomý.“
Ale to sme už trochu predbehli dej...

Hájovňa žila rušným a veselým životom, bolo tam vždy veľa ľudí od rána do večera. Boli to dva domy. Ten, v ktorom býval dedo, bol veľký. Obsahoval jednu veľkú miestnosť, v ktorej žili všetci členovia rodiny. Miestnosť bola taká veľká, že sa v nej mohol aj furmanský voz otočiť. V druhej malej miestnosti bývala stará babka. Chodba bola predelená. V jednej časti bola pec na chlieb, ktorá bola z veľkej časti vsunutá do veľkej miestnosti. Na peci sa tiež spávalo a dostatočne vyhrievala túto veľkú miestnosť. Odtiaľ bol aj vchod do komory, kde bývalo obilie, múka, viselo tam mäso, slanina zo zabíjačky, aj chlieb, keď sa vypekal – ten sa piekol len raz za týždeň. Boli to chleby ako kolesá od voza, ako sa hovorí. Bol tam otvorený komín, kde sa údievalo mäso. Údievali tam aj z dedín niektorí sedliaci. Dole bola maštaľ, kde vošli štyri kravy a dve teľatá. Vedľa toho boli pristavané chlievy, kde sa chovali vždy dve veľké prasatá – jedno na zabitie a jedno na predaj. Okrem toho sa chovala aj prasnica (niekedy aj dve) a kanec, takže tam bolo stále 8 – 10 prasiat, niekedy aj viac.

Tak ako sa rozrastalo dedove hospodárstvo, tak sa rozrastala aj dedova rodina. Mali troch synov a štyri dcéry. Najstarší bol Jožko, potom nasledovala Margitka, Gustinka, Anička, Janko, Anton a Mária – tá bola najmladšia. Jedna z týchto dedových dcér, Gustinka, bola mojou matkou.

Druhá chalupa, aj sa tak ten dom pri hájovni volal, bola tiež veľká. Boli tam dve veľké miestnosti – kuchyňa a veľká špajza. Zvonku po celej dĺžke domu bola

[2] **po pýtaní** – výraz pre žobranie

postavená maštaľ, kde sa vošlo 6 – 8 kusov hovädzieho dobytka. Medzi oboma domami bola studňa, ktorá bola hlboká asi 48 metrov a veľký dvor, na ktorý sa vošlo až 20 furmanských vozov. Okolo boli tri veľké ohradené záhrady, takže dvor mal príchodovú cestu a dal sa uzatvoriť bránami. Táto druhá chalupa sa používala hlavne v čase honu. Tu sa varilo, pieklo a podávalo jedlo pánom, ktorým vonku s obyčajnými ľuďmi nechutilo. Naproti tomu gróf Attems sa celý čas zdržiaval v záhradách medzi jednoduchými ľuďmi, rád prijímal ich zvyky a rád počúval ich rozprávanie. Vždy bol po dedovom boku a ľudia si to veľmi všímali. Brali ich ako keby boli bratia. Na rozdiel od nich sa to šľachte nepáčilo a hodnotili to tak, že sa nepatrí urodzenému pánovi baviť sa takto s jednoduchými ľuďmi a veľmi to odsudzovali. Za grófovej prítomnosti bolo vždy v záhradách veselo, a to mnohokrát až do rána bieleho. Spievali sa ľudové pesničky za sprievodu niektorého ľudového harmonikára. Boli to všetko ľudia, ktorí boli pozvaní dedom ako nadháňači zveri. Každý z nich rád prišiel a tí, čo boli trochu majetnejší, priniesli so sebou slivovicu, slaninu a klobásu. Väčšinou každý z nich niečo potreboval – buď drevo na kúrenie, alebo drevo na stavbu krovu, či prístreškov pre dobytok a podobne. Pri tejto príležitosti si to vybavovali u grófa a ten vždy zavolal deda a povedal:
„Priečinský, vybavte to s tými ľuďmi a nebuďte pri tom lakomý!“

Dedo to vždy vybavil ku všeobecnej spokojnosti a preto bol aj medzi ľuďmi obľúbený a dá sa povedať, že si nikto nedovolil v jeho revíri kradnúť drevo alebo pytliačiť. Keby sa bolo niečo také stalo a dedo by ho prichytil, tak ho neudával, dal mu to, kvôli čomu prišiel do lesa a povedal:
„Ak tu nájdem niečo porúbané, alebo začujem výstrel v tomto revíri, pôjdem rovno za tebou a všetko dostaneš k náhrade! Keď niečo potrebuješ, tak príď, ja ti to dám, alebo to spolu vyberieme tam, kde je to hustejšie, alebo tam, kde to lesu neuškodí.“
Ten človek si to potom nenechal pre seba, ale povedal to aj ostatným a tak dedo získal spoluochrancov svojho revíru.

Dedo bol naozaj krásny človek – ako postavou, tak aj povahou. Bol prísny nielen k ostatným, ale aj k sebe, ale zároveň spravodlivý, čo vyplývalo z toho, že nikdy nikomu nezávidel a nebol lakomý. Mal krásnu 196 cm vysokú postavu a k tejto výške bol aj primerane ramenatý. Jeho váha sa pohybovala okolo 125 – 130 kg, pritom nebolo na ňom kúska sadla – bol samá šľacha, samý sval. Rád fajčil fajku. Lesnícka uniforma mu obzvlášť svedčala a každý sa neho rád pozrel. Keď sa objavil niekde v dedine, každý ho rád pozval dnu a pohostil tým, čo mal. Odmietnutie pohostenia sa považovalo za urážku, toho sa dedo vždy držal. Ale všade si vzal len toľko, aby nikoho neurazil – obyčajne to bol malý štamperlík slivovice, oškvarok zo slaninky s kúskom osoleného chleba. Alkoholu nikdy neholdoval, príležitostne si dal ten štamperlík slivovice alebo rumu do čaju. Nikdy toho veľa nenahovoril, vždy iba to, čo bolo treba. Pritom veľmi rád počúval správy o tom, čo sa kde stalo a keďže táto hájovňa bola, ako som už povedal, križovatkou všetkého, tak aj správ zo širokého okolia o tom, čo sa kde prihodilo – ako šťastie, tak aj nešťastie.

Babka boli omnoho menšia, sotva dedkovi po rameno. Viedla domácnosť a pri veľkej prevádzke v lese chodila pomáhať dedovi vybavovať furmanov. Tí mali so sebou vždy slivovicu alebo rum, slaninku a vždy ponúkli aj babku. Tá si tento boží nápoj obľúbila a vždy mala niečo v zásobe.

Stará babka, jej maminka – ako sme jej hovorili - bola rovnakej veľkosti ako babka s tým rozdielom, že robota a staroba boli na nej naozaj vidieť. Chodila veľmi ohnutá. Do poslednej chvíle svojho života opatrovala všetky prasatá – na to jej nikto nesmel siahnuť! Varila pre ne a roznášala im, vedela sa s nimi pomaznať a oni za

ňou behali ako za mamou. Za svojho života nebola u lekára a v jej požehnanom veku mala všetky zuby. Jej smrť bola naozaj krásna. Večer opatrila prasatá a išli sme všetci spať. Ona vstávala vždy prvá, rozkúrila v kachliach a dala variť mlieko na kávu – to bola jej práca. Ráno sa dedo pozrel na hodiny a vraví mi:
„Choď sa pozrieť do malej izby, veď babka ešte neni hore.“
Dodnes vidím, ako babka ležala na chrbte, ruky položené na prsiach ako keď spí najpríjemnejším spánkom, ale bola už mŕtva! Dožila sa požehnaného veku – 99 rokov. Do poslednej chvíle pracovala a potom pokojným spánkom zaspala navždy. Po jej smrti bol chov prasiat znížený na dva, najviac tri kusy.

Dookola hájovne boli lesy plné krásne narasteného dreva: duby, buky, smreky a smrekovce. Medzitým boli ponechané štvorce lesa dubového, z ktorého sa lúpala kôra na farbenie kože. Z tejto činnosti bol veľký finančný prínos. Veľké množstvo kôry sa vyvážalo za hranice. V lesoch naokolo rástli hojne hríby všetkých druhov v každej ročnej dobe. Inak tam bola pastva pre dobytok a sliepky, ktorých bolo v hájovne nespočetne a vajíčka znášali v lese – každý deň sme ich chodili s košom zbierať. Tie hniezda, ktoré sa nenašli, tam sliepky vysedeli kuriatka ani nikto o tom nevedel, až keď ich sliepka priviedla domov. Kurence sa zarezávali každý deň. Kurence, vajíčka, čerstvé maslo a syr boli doplnkom stravy aj v grófovej vile. Je treba podotknúť, že hájovňa Tarabovec patrila katastrálne do dediny Cimenná, ktorá spolu s Tarabovcom čítala 20 čísel.[3] Odtiaľ kúsok cez kopec bola druhá malá dedinka Čuklasovce a o tejto malej dedinke je zmienka na samom začiatku. O tej chcem tiež napísať, čo som tam neskôr prežil.

Fotografia z Tarabovca, zo svadby Aničky Priečinskej (26.7.1925). Sediaci nad deťmi, tretí zľava, je dedko Priečinský, na kolenách mu sedí malý Kliment Snopek, pod jeho kolenami sedí malý Štefan Snopek (autor), v tom istom rade, vedľa nevesty je manželka dedka Priečinského Mária, v stojacom rade nad sediacimi, prvý zľava je Anton Priečinský, ktorý sa neskôr odsťahoval do Zlatník, v najvrchnejšom rade druhá zľava v bielej blúzke je Gustinka Snopeková. V rade sediacich detí je ešte tretia sprava Mária (Mariška „Handlovská“) Priečinská a vedľa nej sedí Ferko Snopek, brat Štefana Snopeka (otca autora – ten bol v čase svadby v Amerike).

[3] **20 čísel** – v katastrálnom území bolo pridelených 20 popisných čísel na nehnuteľnosti (stavby)

Dedina Čuklasovce vtedy počítala asi 25 – 30 domov, žilo tam niekoľko sedliakov a pár chalupníkov a ostatní boli chudáci[4]. Bol tam tiež majer, ktorý vlastnil žid, nejaký Holzmann Izidor. V tejto dedine žil celý môj rod z otcovej strany. Môj druhý dedo, Štefan Snopek, pochádza z chudobnej rodiny, jeho otec bol bírešom na statku. Neskôr on sám slúžil v Držkovciach u sedliaka pri koňoch. V službe sa zoznámil s nejakou Vinckou Tarabovou, ktorá tam vtedy tiež slúžila a pochádzala z Blanska pri Brne[5]. Neskôr si ju vzal za manželku. Mala dve sestry[6], ktoré som nikdy nevidel. Túžili po nejakom lepšom živote a boli slobodné. Viem to len podľa toho, že občas prišiel od nich balík. Bola to veľká škatuľa asi ako na topánky a boli v nej samé polky, trištvrte ale aj celé drahé cigary, také, čo si obyčajný človek nemohol dovoliť. Posielali to občas dedovi, ktorý to vyfajčil vo fajke.

Dedko Štefan Snopek a Vincka, rod. Tarabová, starí rodičia Štefana Snopeka (autora)

Ešte počas dedovej služby pri koňoch sa jedného dňa stalo, že sa sedliakovi splašili kone a sedliak ich nevedel zastaviť. Môjmu dedovi sa však podarilo ich zachytiť a zastaviť, ale pri tom sa stalo to, že ho kopol kôň do pravej nohy. Na doktora nebolo (peňazí) a preto sa používali všelijaké babské lieky a z toho dôvodu to došlo tak ďaleko, že dedovi Snopekovi museli odrezať nohu od kolena nadol. Po akom-takom uzdravení už službu u sedliaka nemohol vykonávať a preto sedliak ako odškodné ho dal vyučiť za krajčíra. Po vyučení mu zaopatril starší šijací stroj značky Singer. Dedo začal šiť doma, ale zárobku veľa nebolo. Remeslo teda na obživu nestačilo, biedy bolo dosť, bol najchudobnejší v dedine, preto mu bola ponúknutá funkcia obecného sluhu (poslíčka) a nočného hlásnika. Zato mu bolo dovolené

---

[4] **chalupník** – alebo aj domkár, inak výraz pre želiara, t. j. príslušníka dedinskej chudoby, bíreša, nevlastniaceho pôdu a ak, tak menej ako 1/8 usadlosti. Veľkosť usadlosti je rozdielna, závisí od viacerých faktorov, preto sa zvykne uvádzať priemerná veľkosť rozlohy usadlosti. V Čuklasovciach však túto veličinu neviem určiť.

[5] **Vincka Tarabová** sa **narodila v Jabloňanoch**, čo je cca 16 km od Blanska.

[6] **Vincka Tarabová**, babka Štefana Snopeka (autora) **mala** mať údajne ešte aj **brata**. Sama bola vraj veľmi dobrou ženou.

chovať si dve kozy, ktoré mohol pásť v sedliackych brezinách, od každého sedliaka 15 kg obilia na chlieb, dohromady to bolo okolo 3 metrákov obilia a bolo mu povolené na fašiangy chodiť od domu k domu fašiangovať a tak si prilepšiť tým, kto mu čo dá. To bol celý plat za službu obecného poslíčka a nočného hlásnika. Večer sa začínalo oznamovať 9 hodín a končilo sa 3. hodinou rannou. Na príkaz starostu roznášal rôzne obsielky a bubnovaním oznamoval občanom dediny rôzne uznesenia obecného zastupiteľstva a podobne.

Je treba podotknúť, že drevenú protézu nohy si vyrobil dedo sám a keď išiel po ceste, bolo počuť klepnutie ako na ňu došliapol, lebo koniec tejto protézy bol okovaný, aby sa nezodrala.

Po nejakom čase sa im narodili traja chlapci – prvý Janko, potom Štefan a tretí Ferko. Bývali v malej chalúpke, ktorá mala jednu miestnosť väčšiu, kde sa varilo, pralo, spalo a dedo tam mal krajčírsku dielňu. Táto miestnosť mala tri malé okienka a pri jednom z nich mal dedo šijací stroj. Pred vchodom do izby bola chodba s otvoreným komínom a pecou na pečenie chleba. Vedľa bola malá komora bez okna a vedľa nej malá izbička, ktorá bola asi dva metre široká a štyri metre dlhá a bol v nej murovaný sporák. Vošla sa tam jedna posteľ, jedna skriňa jedna lavica. Izbička mala jedno malé okno.

Ich život nebol ľahký, ani závideniahodný, lebo ústrku a ponižovania, ale aj urážok od sedliakov bolo dosť a dosť. Napriek tomu vychovali troch synov, ktorým vštepovali pravdu, spravodlivosť a ukazovali im to vždy na vlastných príkladoch, ktoré v službe videli alebo zažili. Každého z nich vyučili krajčírskemu remeslu. Najstarší Janko sa oženil a odsťahoval do Nového Mesta nad Váhom, tam si našiel zamestnanie a žil tam so svojou rodinou. Mal dve dcéry a syna. Onedlho sa oženil druhý syn – Štefan. Vzal si dcéru hájnika z Taraboveckej hájovne, a to Gustinku. Zoznámili sa tak, že Štefan pre nedostatok práce doma chodil na lesné práce k hájovni stínať stromy, z ktorých sa na píle vyrezávali špalky[7] a z ostaného zvyšku sa robilo drevo na pálenie; rezalo sa do metrových polien a stavalo sa do metrov[8]. Zárobok nebol veľký, ale predsa len niečo bolo. Bývali u Štefanových rodičov, v tej malej izbičke. Štefan chodil pracovať do lesa a Gustinka po vydaji chodila do hájovne dojiť a opatrovať kravy. Tu musím uviesť, že Gustinka Priečinská a Štefan Snopek sa stali právoplatným manželským párom a z tohto páru uzrela svetlo sveta moja maličkosť. Dostal som meno po otcovi – Štefan. Po jednom roku sa mi narodil brat a ten dostal meno Kliment. Rodina sa teda rozrástla a práce a zárobku bolo čoraz menej.

Bývali sme v Čuklasovciach aj na Tarabovci – vždy podľa práce. Do školy sme chodili do Čuklasoviec, kde bola obecná škola a chodili tam aj deti z vedľajšej dediny Cimennej. Medzi školou a domom dedka Snopeka bol len plot. V plote sme mali vloženú tyčku, takže sme len cez plot preleteli a boli sme v škole. Horšie to už bolo z Tarabovca: skôr vstávať a polhodina cesty za každého počasia v lete i zime. Preto keď bolo naozaj zlé počasie, zostávali sme v Čuklasovciach.

Keď som mal niečo viac ako dva roky, veľmi rád som mal bielu kávu[9]: v Čuklasovciach z kozieho mlieka a na Tarabovci z kravského. Nerobilo mi to žiadne problémy. Keď sme išli ráno na Tarabovec, musel som mať so sebou kanvičku

---

[7] **špalok** – klát (podľa starého Slovníka slovenského jazyka z r. 1968; súčasný Krátky slovník slovenského jazyka toto slovo nepozná)

[8] **meter** – v tomto prípade hovorový výraz pre hranicu narezaného dreva s obsahom $1m^3$

[9] **Nešlo o klasickú zrnkovú kávu**. Tá bola vtedy veľmi veľkou vzácnosťou. Varievala sa tzv. meltová káva, ktorá bola vyrobená z obilia a cigórie.

s kávou. Raz takto uprostred cesty na Tarabovec som spadol a tú kávu som vylial. To bolo plaču! Ťahal som mamu naspäť pre novú, mama však naspäť nešla a nejako ma uhovorila a tak sme pokračovali v ceste. Môj plač trval až pokým som nedostal do kanvičky novú kávu. V noci, keď som sa prebudil, kričal som na mamu:
„Mamáááá, káávúúúú!“

Štefan Snopek a Gustinka Snopková – rodičia autora
(viď aj ľúbostný list v prílohe)

Kričal som tak dlho, kým som tú kávu nedostal. Všelijako ma strašili, aby som prestal hulákať a vôbec, aby som si to odvykol. Babka búchala na dvere s poznámkou, aby som si ju išiel vziať na Priehon, ako sa volalo to miesto, kde som tú kávu z kanvičky vylial. Ale po chvíli znovu:
„Mamáááá, káávúúúú!“
Po čase som si to odvykol, ani neviem ako.

Diviaky

Na Tarabovci sme boli vždy vo svojom živle, hlavne v lese, v korunách stromov. Vo výškach 10 – 15 metrov sme dokázali prejsť po vetvách zo stromu na strom veľký kus lesa. Poznali sme v lese každé hniezdo, z diaľky sme pozorovali ako ktorý druh vtáctva rastie, ako si stavia hniezdo, ako ich rodičia kŕmia, až kým sa naučia lietať. Dedo nás naučil chovať sa v lese čo najtichšie, naučil nás poznať podľa

stopy aké zviera ju zanechalo. Naučil nás aj poznať rôzne druhy vtáctva, ktoré žijú len v najhlbšom lese. Odmenou nám bolo to, že sme mohli z korún stromov pozorovať na pomerne malú vzdialenosť aj väčšiu zver, ako napríklad jeleňa, srnca, ba aj diviaka, samicu diviaka aj s mladými, aké sú krásne pruhované - ako rebrá. Poznávali sme ich život a ich chovanie v lese alebo na poli.

Diviak sa živí v lese rôznymi korienkami, rôznymi červami, bukvicami a žaluďmi. Tejto potravy pre ne bolo u nás v lesoch dostatok. Niekedy sa žalude chodili zbierať aj na kŕmenie domácich prasiat. Po takomto kŕmení domácich prasiat býva tmavá slanina a má aj celkom inú chuť. Diviak si rád zájde do polí na zemiaky, ovos, alebo kukuricu, kde narobí veľké škody. Viac zničí, ako skonzumuje.

Jeleň a srnec na poli škodu veľmi nenarobia, ale zato viac v lese, obzvlášť jedľovom, kde si jeleň šúcha parožie a tým rozdrása kôru stromu do výšky jeho postavy. Hájnici z toho nemali radosť, lebo časť kmeňa stromu už zostala poškodená. Srnčia zver už narobí menej škody, lebo si parožie šúcha v hustom lese o vetvy a len zriedka o kmeň stromu.

Líška je ľstivá, falošnica a je na zver zákerná. V lese narobí veľa škody, hlavne keď má mladé. Chytá zajace, bažantov, ale aj malé srnča, drobnému vtáctvu vyberá hniezda, hlavne takému, ktoré má hniezdo nízko nad zemou. Rada si zájde do kurníka na sliepky. Stávalo sa, že pri zbere vajec v lese sme našli roztrhanú sliepku. Bolo to buď od líšky, alebo od jastraba. Boli sme na to pyšní, keď sme mohli presne určiť od čoho to je a ohlásiť dedovi. O dva až tri dni sa jastrab húpal na šnúre s roztiahnutými krídlami, alebo, ak to bola líška, tak jej koža natiahnutá na vetvách stromu sa sušila na slnku. V hájovni boli vždy dvaja psi. Tí niekoľkokrát za deň prebehli v lesoch okolo hájovne a ak na niečo prišli – na stopu líšky, jeleňa, alebo diviaka – prišli pre deda a toľko kňučali a ťahali ho, až musel ísť s nimi, takže dedo vedel, aká zver sa okolo hájovne potuluje.

Zážitkov bolo naozaj veľa. Spomeniem z nich aspoň zopár.

Raz bol hon, ktorý bol veľmi bohatý na zverinu. Zastrelilo sa niekoľko jeleňov, srncov, diviaky, zajace, bažanty aj niekoľko líšok. Všetko veľké kusy. Bola to veľká slávnosť. Pri tomto hone bol postrelený diviak, veľký kus, asi osemsto metrov od hájovne. Po postrelení vošiel do hustého jedľového porastu a tam za ním bolo neradno ísť, ani tam poslať psov, lebo postrelený diviak je veľmi nebezpečný ako pre človeka, tak aj pre psov. Na druhý deň po hone dedo povedal, že sa ide pozrieť po tom diviakovi. Pripravil som mu plný pás patrónov[10], aj plnú patróntašku, čo bola vždy moja práca. Boli to gule do flinty a patróny na drobnú zver.

Asi po polhodine od dedovho odchodu sme počuli do hájovne niekoľko výstrelov krátko po sebe, potom krátka prestávka a potom už nasledoval výstrel za výstrelom. Vedeli sme, že sa deje niečo neobvyklé. Dedovho syna Antonína a mňa premohla zvedavosť a utekali sme tým smerom, odkiaľ prichádzal výstrel. Priblížili sme sa na vzdialenosť asi 50 metrov, keď nás dedo spozoroval. Kričal na nás:
„Nechoďte sem! Vráťte sa domov a prineste mi guľovnicu a priveďte so sebou psov!“

Obraz, ktorý sa nám naskytol, bol takýto: dedo bol na strome, ktorého kmeň bol asi 15 – 20 centimetrov hrubý a odtiaľ pálil dolu na diviaka, ktorý bol úctyhodne veľký. Pri každom výstrele diviak odskočil a zase sa vrátil k tomu stromu a hrýzol ho. Nikdy sme tak rýchlo neutekali ako vtedy. Schmatli sme guľovnicu, náboje a psov na vodítku a utekali sme späť. Dedovi zostalo len pár nábojov z tých, čo som mu pripravil a strom, na ktorom sedel, sa pomaly porúčal k zemi následkom hryzenia

[10] **patrón** – hovorovo náboj do strelnej zbrane

diviaka. Našťastie sa nestalo tak, aby až celkom spadol na zem. Bolo to v mladšom lese, takže vrchné vetvy to nedopustili, zostali zakliesnené na inom strome. Keď nás dedo uvidel, zakričal na nás, aby sme pustili psov. Jednému z nich, ktorý dobre aportoval, sme dali nabitú guľovnicu a poslali k dedovi. Medzitým druhý pes skočil na diviaka a snažil sa mu dostať pod krk. Diviak ale tohto psa chytil sám za krk a jediným trhnutím mu vytrhol celý hltan tak, že mu zostala hlava visieť na vrchnej časti kože. Medzitým prevzal dedo od druhého psa guľovnicu, ale jeho už za diviakom nepustil. Guľovnicou potom diviaka konečne zastrelil.

Dedo po odchode z domu išiel veľmi opatrne, napriek tomu ho diviak prepadol z veľmi krátkej vzdialenosti. Dedo na neho vystrelil, ale diviak ako keby nič sa hnal ďalej za ním. Najbližší vhodný strom bol jeho záchranou. Vystrieľal na diviaka skoro všetky náboje, ktoré som mu pripravil. Diviak mal však vytečené obe oči a tak od zúrivosti robil, čo vedel.

V prvom rade sme všetci oplakali psa, ktorého tam dedo nechal aj pochovať. Utekali sme do hájovne pre káru, ktorá slúžila len pre takéto účely a pre ľudí z hájovne a diviaka sme dopravili do hájovne. Asi 4 kilá mu chýbali do piatich metrákov, takže to bol pekný „macek“. Bol to kanec, ale dedo už hneď v lese vyhodil z neho žľazy, aby mäso nenasmradlo, alebo aby nedostalo zlú chuť. Pri sťahovaní kože takéhoto diviaka sú potrebné dva kliny asi jeden meter dlhé a nimi sa odťahuje koža od mäsa, samozrejme že za pomoci noža. Taký kus má na prsiach okolo 5 centimetrov hrubú gumovitú kožu, na nej má štetiny až 20 centimetrov dlhé a v nich má asi do polovičky natlačené bahno, živicu a všelijaké svinstvo, takže takýto pancier obyčajný náboj z pušky neprestrelí. Pri sťahovaní z kože bolo zistené, že na tohto diviaka bolo veľmi veľa krát strieľané. Z opačnej strany miesta, kde boli nájdené náboje, bol modrý fľak a vybralo sa odtiaľ skoro 6 kilogramov olova! Mäso dedo rozdelil medzi zamestnancov a niečo sa skonzumovalo v hájovni. Keď prišiel gróf, dedo mu to rozprával, pričom ho gróf veľmi chválil a niekoľkokrát opakoval, že by sám rád zažil podobnú príhodu.

Na čiernu zver[11] prišiel svojho času nejaký mor a v dedovom revíre zostala z celého panstva jedna jediná prasnica, aj tá bola nemocná. Dedo ju našiel ako ležala pri vode a nebola schopná sa postaviť. Nosil jej vodu aj mlieko, delil sa s ňou o svoju desiatu alebo obed, čo mal so sebou. Ona to od neho prijímala tak, ako nejaké domáce prasa a vždy už na neho čakala. Svoju nemoc prežila aj keď bola kotná a potom vrhla deväť mláďat. Aj keď sa uzdravila, deda sa nebála, ale dedo už k nej blízko nešiel, dával jej žrať z diaľky. Z tohto vrhu sa počet diviakov za dva roky rozrástol tak, že robili na poli veľkú škodu. Gróf rozhodol, že na panstvo v Rakúsku nasadí túto zver a nariadil odchyt diviakov. Každý hájnik dostal rozkaz, aby na miestach, kadiaľ prechádza diviačia zver, vykopal jamu, zahádzal ju drobným chrastím a navrchu lístím. Jama musela byť taká veľká, aby diviak nemohol z nej vyskočiť von, keď do nej spadne. Potom mal byť v jame pomocou tyčí a povrazov lapený a daný do klietky, ktorá bola na ten účel zvlášť vyrobená a v ktorých sa odosielali diviaky do určeného panstva. Takto boli chytené celkom štyri kusy, ktorých veľkosť bola od 40 do 70 kilogramov.

K hájovni Tarabovec chodil na pole do kukurice a zemiakov tiež jeden diviak a robil tam veľkú škodu. Dedo zistil kadiaľ prechádza a nechal tam vykopať jamu. Bol tam strom, zopár krokov od okraja lesa, ktorý od samej zeme rástol ako dvojak[12].

---

[11] **čierna zver** – iný výraz pre diviačiu zver

[12] **dvojak** – strom rozvetvujúci sa dvoma hlavnými konármi (podľa Slovníka slovenského jazyka z r. 1959 – 68; súčasný Krátky slovník slovenského jazyka tento výraz nepozná)

Medzi týmto dvojakom si šúchaval diviak svoj kožuch a teda za ním dal dedo vykopať jamu. Diviak bol samotár, chodieval veľmi nepravidelne a bol veľmi opatrný. Veľakrát na neho dedo číhal, ale neprišiel.

Jedenkrát prišiel dedo nejako skôr zo služby a vravel, že sa ide pozrieť na toho diviaka. Cez dolnú záhradu po chodníku, ktorý viedol medzi plotom a lesom do dediny Cimenná. Keď prišiel na úroveň kukurice, vyrazil z nej diviak rovno proti dedovi. Ten nemal ani času vystreliť! Skočil do lesa. Zabudol však na jamu vykopanú priamo pri tom dvojaku. Ako mal pušku zavesenú na ramene, zachytil sa jej oboma koncami o vetvy toho dvojaka a zlomil ju. Sám pritom spadol do tej jamy a diviak – za ním! Musel dávať veľký pozor, aby sa mu diviak nedostal na nohy, lebo jedným kúsnutím by bola noha zlomená a to by znamenalo koniec. Musel diviaka postaviť na zadné nohy oproti sebe. Popritom ako diviak hádzal hlavou, zachytil dedovu tvár tak nešťastne, že mu vyčnievajúcim zubom roztrhol tvár a vyrazil mu štyri zuby. Podarilo sa mu diviaka napokon zabiť loveckým nožom, ktorý mal vždy pri sebe. Diviak mal okolo 80 kilogramov a bol už raz, a to nie dlho, postrelený. Preto aj oproti dedovi vyrazil. Inak totiž takýto mladý kus radšej utečie.

Celé sa to odohralo asi 150 metrov od hájovne a nikto o ničom nevedel, až keď prišiel dedo po svojich naspäť celý krvavý, s roztrhnutou tvárou a kabátom, s vyrazenými zubami a puškou zlámanou na dva kusy. Diviaka chlapi vytiahli z jamy a dopravili do hájovne. Je treba povedať, že vzhľadom na dedovu hmotnosť a vďaka jeho sile sa mu podarilo zachrániť si život, aj napriek ťažkým poraneniam tváre. Diviak je totiž veľmi mrštné zviera a človek môže na jeho mrštnosť len zriedka dostatočne reagovať. Dedo bol znovu pochválený a dostal aj bolestné a novú pušku. Túto príhodu však dedovi gróf nezávidel.

Hojdačka

Okolo hájovne boli tri záhrady: dolná, horná a za domom. Tak sme ich aj volali.

V „hornej záhrade“ sa kosila tráva na seno pre dobytok a boli tam aj ovocné stromy: jablone, hrušky a slivky. Boli tam vytvorené dve jamy na dažďovú vodu. Z jednej sa voda používala na pranie šiat a z druhej pre sliepky, ktoré ju tam chodili piť a pre kačice, ktoré sa tam celý deň čvachtali.

„Dolná záhrada“ bola tiež na trávu a boli tam ovocné stromy: vinohradnícke hrušky, zaštepené jablone, broskyne, bystrické slivky a kozlienky. Boli tam aj dve čerešne. Z týchto stromov sa ovocie málo oberalo, lebo to boli už staré a vysoké stromy a rebrík, aby mohol dočiahnuť do ich koruny, by musel byť aspoň 20 metrov dlhý. Obyčajne sa iba striasli bystrické slivky a tie sa sušili v peci a v zime sa varila z nich omáčka, alebo sa len tak uvarili. Toto jedlo mala celá rodina veľmi rada a tak hrniec varených sliviek bol v chalupe stále.

V tejto záhrade boli tiež dve veľké nádrže na vodu: v jednej bola voda dažďová a v druhej voda nebola. Tá totiž kedysi slúžila ako nádrž a náhon na mlyn. To predchádzajúci majiteľ uzatvoril stávku s jedným grófom, s ktorým sa hádali, že v hájovni je nedostatok vody, že tam postaví mlyn na vodný pohon, aj keď tam nikde nablízku žiaden potok nebol. Mlyn bol postavený a voda k nemu bola privedená z potoka vzdialeného asi jeden a pol hodiny cesty od hájovne. Podľa rozprávania bola stávka dosť veľká. V tom mlyne sa zomlela len jedna merica žita a tým bola stávka vyhratá. Mlyn bol potom opustený a rozobraný ľuďmi na stavebný materiál.

Záhrada „za domom“ sa používala časť na trávu a časť bola určená na pestovanie zeleniny, ale boli v nej aj ovocné stromy. Na jednom takom strome, bola to hruška, vo výške asi dvanástich metrov na hrubej vetvi bola uviazaná už vyslúžená reťaz zo studne a vyrobená hojdačka. Na oboch visiacich koncoch reťaze bolo urobené oko, do ktorého sa navliekol kúsok dosky asi 10 centimetrov širokej a asi 80 centimetrov dlhej. Buď sa na tom stálo, alebo sa na tom mohlo aj sedieť. My, domáci, sme na tom robili úplné divy, počnúc dedkom, ktorý mal niekedy slabú chvíľku stráviť s nami, končiac nami, ktorí sme boli na hojdačke denne. Dalo sa tam rozhúpať do oveľa väčšej výšky, ako bola úroveň reťaze. V najvyššom bode húpnutia mi raz vypadla doska spod zadku a ja som letel cez celú záhradu ponad dva ploty, pomedzi ktoré viedla furmanská cesta a dopadol som doprostred škôlky, kde sa pestovali sadenice ihličnatých stromov. Dopadol som na záhon asi trojročných sadeníc, po ktorých som sa šmýkal ako po perine bez najmenšieho škrabnutia a akejkoľvek ujmy na zdraví. S bratom sme sa na tom veľmi smiali, ale doma sme nič nehovorili, aby nám to hojdanie nezakázali. Až keď bolo dedovi divné, ako sú v škôlke pováľané sadenice – inak im nič nebolo a dali sa použiť – prezradili sme mu naše tajomstvo. Hojdanie nám nezakázal, ale vysvetlil nám, že by sme mohli dopadnúť na niektorý z plotov a nabodnúť sa, alebo inak zmrzačiť. Vzdialenosť môjho letu bola 52 metrov, ako sme zistili, keď to dedo odkrokoval. Od tejto príhody som sa vždy poriadne držal a dosku k reťazi sme riadne priviazali.

Ešte o grófovi...

Keď gróf prišiel s rodinou, bývali – ako som už spomenul – vo vile pod samotným Inovcom. Bola to veľká drevená dvojposchodová vyrezávaná budova. Na prízemí boli rôzne skladiská. Aj keď bola postavená na stráni, nebolo pri nej žiadne pole, len okrasné záhony rôznych kvetov. Voda na pitie a varenie sa brala z neďalekej studničky. Voda do kúpaliska a malého jazierka, ktoré bolo umelo vytvorené, pritekala z lesa, privedená dreveným žľabom asi jeden a pol kilometra dlhým. Na prvom poschodí bývala rodina grófa, bola tam veľká spoločenská miestnosť a veľká kuchyňa. Na druhom poschodí bol apartmán pre niekoľkých hostí. Asi 80 až 100 metrov od vily bola hájovňa a maštale pre kone a hájnikov dobytok. Kone tam nocovali, keď sa v lese sťahovalo drevo k ceste a odtiaľ ho už vozili dedinskí furmani na Dubodiel na pílu, alebo do Trenčianskeho Jastrabia na stanicu, kde sa nakladalo do vagónov a odosielalo preč. V tej hájovni býval hájnik Cigánek, ktorý bol postavou o hlavu menší od deda, ale raz tak široký a jeho hmotnosť bola o 20 kg väčšia. Mal dvoch synov rovnako starých s nami.

Pri návšteve grófa a jeho rodiny, som na požiadanie grófa a jeho pani chodieval s dedom zavčasu ráno do vily hrať sa s mladým pánom a večer som sa s dedom vraciaval domov. Gróf mi vždy hovoril, aby som ho naučil chodiť v lese, vyliezť na strom a poznať rôzne druhy vtáctva a drobnej zveri, ktorej bolo naokolo dostatok. Chlapec, rovnako starý, bol – ako sa hovorí – nemotorný a neohrabaný ako malé šteňa. Onedlho sa však naučil rozoznať druhy stromov, poznal drobné zvieratstvo a vtáctvo, ba odvážil sa aj na niektoré stromy a stráne hôr s ľahším prístupom. Jeho rodičia mali z toho veľkú radosť.

Keď sme sa spolu vrátili z lesa, tak sme tiež spolu chodili pani grófke kradnúť kockový cukor. Mávala ho vždy v krásnej vysústruženej javorovej cukorničke, ktorá bola napustená červenohnedým moridlom a vyleštená. Vošlo sa do nej kilo

kockového cukru a bola zatvorená viečkom. Raz nás pani grófka nachytala. Stuhli sme, že nám vynadá, alebo zbije, ale nič takého sa nestalo. Naopak, povedala, že nám iste po tej vychádzke chutí a dala nám dobrú desiatu a s manželom sa len usmievali, ako nám chutí. Aké veľké bolo moje prekvapenie, keď pri odchode domov mi pani grófka dala tú cukorničku plnú kockového cukru s tým, aby som si tú cukorničku nechal od nej na pamiatku.

O nejaký čas – bolo to snáď druhá, alebo tretia návšteva grófa Dubodielsko – Inoveckého panstva – prišiel gróf na Tarabovec za dedom, zasadli spolu za stôl a ja, samozrejme, som tam nesmel chýbať grófovi na kolenách. Babka pripravila a priniesla pohostenie a gróf sa rozhovoril:
„Priečinský, moja spoločnosť mi ukradla moju manželku a môjho syna.[13] Vôbec neviem, čo s nimi je a mňa budú trápiť. A to všetko preto, že nedodržujem ich etiketu a že sa chovám ako sedliak. Musím odísť. Ale ešte skôr, než odídem, by som chcel pre ľudí niečo urobiť, aby na mňa spomínali. Choďte po dedinách a povedzte ľuďom, že im predám časti lesov, a to lacno.“

Lesy boli plné krásneho a zrelého dreva. Niektoré dediny aj kúpili kus lesa, ako Pečeňanci, aj sa ich hora tak volá – Pečeňanská, Cimeňanci – ich hora sa volá Cimeňansko – Hostianská, Zlatníčania a iní. Prevod týchto lesov na nových majiteľov urobil nejaký notár z Trenčína vyňatím a zaplatením grófom.

Gróf pri odchode z vily polial podlahu benzínom a položil tam horiacu sviečku. Bol niekde na ceste do Trenčína, keď vila vyhorela a svietila ako krásne slniečko – zhorela do základov. Kým sa tam ľudia z dedín dostali, bol tam už len popol a trochu dymu, ale ten bol viditeľný do veľkej diaľky. Aj vo vzdialenejších dedinách vedeli, že to horí vila, lebo presne poznali smer a miesto, kde vila stála. Toto grófovo tajomstvo poznal len dedo a poslednú časť už len hájnik Cigánek, ktorý na príkaz grófa polial podlahu benzínom a zahodil sviečku, za čo dostal od grófa aj zaplatené a čo neskôr prezradil dedovi.

Pytliaci

Dlho to vyzeralo tak, že je celé panstvo bez majiteľa, ale raz sa prihlásil gróf Pallavicini ako poručník[14] mladého Attemsa. O jeho rodičoch sme sa už nikdy viac nedozvedeli, ani sme nedostali žiadnu správu. Gróf Pallavicini, na rozdiel od grófa Attemsa, bol pravý opak: jednoduchých ľudí k sebe nepripustil a s hájnikmi komunikoval len cez ich vedúceho. S hájnikmi hovoril len výnimočne, keď potreboval vyhliadnuť nejakého jeleňa na odstrel na požiadavku návštevníkov, alebo len pre neho samotného. Ľudia čoskoro široko-ďaleko spoznali jeho chovanie a tak sa aj oni chovali ku nemu.

Hony sa prestali usporadúvať, a tak mali pytliaci dvere otvorené do lesa. Vedúci hájnikov, Teymer, si na pokyn nového grófa zaviazal jedného z hájnikov. Bol to syn hájnika Arzta. Ten prevzal službu po otcovi, ktorý išiel do výslužby. Bol to silný, urastený človek, ktorý si o sebe veľa namýšľal a rád sa pridával k panskej triede. Preto dostal za úlohu chytiť nejakých pytliakov, aby mohli byť potrestaní pre výstrahu ostatným. Pytliaci vedeli, že v prípade dopadnutia by sa im gróf poriadne

[13] Ak naozaj ide o grófa Ericha Hermanna Attems-Gilleisa, **nešlo pravdepodobne o krádež** rodiny, ale zrejme od neho odišla manželka aj s deťmi, pretože bol so svojou manželkou rozvedený dňa 8. 3 1929 vo Viedni. Sám zomrel vo Viedni 7. 5. 1943.

[14] **poručník** – osoba poverená ochranou a zastupovaním niekoho, obvykle siroty, alebo neplnoletého dieťaťa.

„zviezol po koži“, preto nikdy sám nikto nešiel, robili sami sebe aj nadháňačov. Zastrelili veľký kus a mali nachvíľu pokoj, takže ich chodenie do lesa bolo veľmi nepravidelné.

A predsa sa raz podarilo tomuto hájnikovi, že v lese stretol pytliaka. Vyzval ho, aby odhodil zbraň a mieril na neho svojou puškou. Pritom nadával nielen jemu, ale tak, že urážal všetkých chudobných ľudí. Pytliak mu povedal, aby si to dobre rozmyslel a nechal ho v pokoji odísť. Do hájnika ako keby strelil, že snáď sa mu ešte tento chudák vyhráža. Pristúpil k pytliakovi, zlomil jeho pušku a rozbil o peň stromu. Navyše ho ešte chcel udrieť po tvári, ale ako bol napriahnutý, zaznela výzva:
„Zadrž a odhoď zbraň!“
Mierili na neho tri pušky. Milý hájnik musel ísť pred nimi do hlbokého lesa až na to miesto, kadiaľ chodil hájnik Ďurčo, tam ho vyzliekli donaha a priviazali ku stromu, vedľa ktorého bolo veľké mravenisko. Ústa mu zapchali vreckovkou, aby nemohol kričať. Večer ho našiel hájnik Ďurčo, ktorý sa vracal zo služby neskoro a natrafil na chodníku na lesnícky odev. Priviazaný hájnik bol samozrejme bez pušky – tú si odniesli pytliaci namiesto tej, ktorú im zlámal. Ešte aj všetky náboje, ktoré mal pri sebe, mu vzali.

Hájnik nemohol nikoho udať, pretože nikoho nespoznal. Boli totiž všetci maskovaní. Občas dostal list s otázkou: „Ako si sa cítil?“ Tento hájnik, zrejme poučený navždy, odišiel na iné panstvo. Odišiel aj hájnik Cigánek. Zostávajúci Ďurčo a Doktor už mali byť v penzii a dedo mal pár rokov do penzie.

Je treba povedať, že pytliaci nemali z toho žiadnu radosť, aby išli do lesa. Vedeli, čo by ich stálo prípadné odhalenie – a k tomu večný strach. Ale bieda je silnejšia, a preto chodili spoločne, aby aspoň niečo bolo do hrnca. A keď už sa niečo zabilo, dostávali z toho aj tí, čo do lesa nechodili, ale trpeli biedou, nemali žiadnu prácu, ani žiaden zárobok. Vášnivých pytliakov bolo veľmi málo, lebo s tými sa ostatní dokázali porátať, aby sa nestrieľalo v lese na úkor spoločnej veci. O každom výstrele v lese sa vedelo.

Les dokonca strážili aj žandári a mali vytipovaných niekoľko ľudí, ktorým sledovali každý ich pohyb.

Hájnik Doktor mal dvoch synov. Jeden bol obuvník a druhý pracoval len príležitostne. Založili si rodiny. Obuvník Peter mal tri deti a druhý, Pavol, mal dve deti. Do hrnca nebolo mnoho krát čo dať. A tak títo dvaja sa tiež ocitli medzi tými, čo boli sledovaní žandármi.

Žandárom sa podarilo vidieť Petra v lese, ako zabil srnca, vyvrhol mu vnútornosti a vzal do ruksaku a išiel domov. Pušku mal vždy ukrytú v lese. Prišiel domov a o chvíľu za ním aj žandári. Jeho manželka ich však zbadala cez okno. Vzala rýchlo rohovú plachtu, vankúš a naň položila srnca a vyložila si ho na chrbát. A akože natriasa malé decko (u nás sa tak nosili malé deti). Peter vyšiel von privítať žandárov a tí hneď na neho, že ho videli, ako zastrelil srnca a vyvrhol ho a ako ho zaniesol domov.
„Páni, ale to ste si asi splietli, alebo ste mali vlčiu tmu. Ja som žiadneho srnca nezabil!“
Medzitým, ako sa dohadovali, jeho manželka pozdravila úctivo žandárov a natriasajúc na chrbte akože decko vyniesla srnca z domu. Žandári na Petra:
„Vydajte nám toho srnca podobrotky a pôjdete s nami na žandársku stanicu!“
„Páni, pôjdem, ale jedine ak zistíte a nájdete čo len chlp z toho, čo ma obviňujete!“, a pozval ich prehľadávať chalupu.

Žandári veľmi starostlivo prehľadali celú chalupu zdola nahor a zase dolu, prehľadali postele, skrine a každučký kút, ale nenašli ani len ten chlp, ktorý by viedol k podozreniu.
„Vidíte, vy ste tak silne voči mne zaujatí, že máte naozaj z toho vlčiu tmu. Dajte sa prehliadnuť doktorovi! Môžete láskavo opustiť moju chalupu. Ale aby ste sem nadarmo nešli, dám vám každému jednému od cesty domácej slivovičky."
Žandári sa na seba pozreli, že čo to je za drzosť, že im ponúka domácu slivovicu, keď sa to nesmie robiť[15]. Slivovicu teda vypili a vravia:
„Tak Vás predsa len musíme zatvoriť za tú slivovicu. Viete, že je to prísne zakázané!"
„A čo ma je po tom? Ja som ju nerobil, ale je dobrá. Dostal som ju od nejakej baby, čo ju ani nepoznám, keď som jej opravoval škrpále[16]. Mám tu ešte aj viac takých fľašiek."
A ukázal im fľašky pod obuvníckym stolom. Bolo ich tam niekoľko. Menšie, väčšie a žiadna z nich nebola celkom plná, čo hodnoverne svedčilo, že to má od ľudí. Žandári vyzvedali od koho to má, aby si len spomenul.
„To ja veru neviem, od ktorej baby ktorá fľaška je a keby som aj vedel, tak vám to nepoviem, lebo po druhý krát by som nemal čím pohostiť tak vzácnu návštevu, ako ste vy."
A tak odišli od neho zahanbení a s prázdnymi rukami. Od toho času navštevovali Petra častejšie, posedeli, porozprávali, popili slivovičku. O nejaký čas, asi o dva roky, pri jednej takej návšteve a popití dobrej domácej slivovičky už trochu rozpálený vrchný strážny sa opýtal Petra:
„Peter," – lebo už si tykali – „povedz nám, kde si vtedy toho srnca schoval. Zaručujem ti, že nebudeme z toho nič robiť."
„Vy somári! Čo ste nevideli, že ho manželka vyniesla v plachte? Ešte ste sa s ňou aj úctivo pozdravili!"
Spoločne sa tomu veľa nasmiali a potom rozprávali o pomeroch a biede, o tom, prečo jeden musí mať toľko veľa panstva a bohatstva, zatiaľ čo iní nemajú čo do hrnca. Od tej chvíle žandári nikoho nestrážili a keby sa aj niečo bývali dozvedeli od pánov, tak vec vždy vyšetrili v prospech ľudí, alebo ľudí upozornili, keď hrozilo nebezpečenstvo.

Peter mal lesnícku krv po otcovi a preto každý rok mal doma malého srnca, alebo diviaka a mával dvoch psov: jedného veľkého, loveckého a jedného malého, jazvečíka. Títo psi boli tak vycvičení, že srnec sa išiel pásť a psi na neho čakali a prišli s ním domov. Chodili s ním aj na druhú dedinu - dvaja psi a srnec. Jeho bratovi Paľovi sa narodilo dieťa a nemal čo do hrnca, tak šiel, vyčíhal si tohto Petrovho srnca keď s ním neboli náhodou psi a pripravil ho na krstiny. Peter, celý nešťastný, prehľadal celé široké okolie, ale srnca nenašiel. Snáď asi po dvoch rokoch pri nejakom posedení a rozprávaní zážitkov povedal Paľo Petrovi, že aj on sám z toho srnca jedol u neho na krstinách. Peter už mal dávno iného srnca. Všetci sa tomu veľmi smiali, ale Peter by bol dal bratovi najradšej po papuli.

Amerika

Ako som už ale skôr uviedol, práce a zárobku bolo v čase, keď sa narodil brat Kliment, čoraz menej. Do hájovne sa dostala správa, že ľudia - aj niektorí z nášho

[15] **Vyrábať** po domácky **alkohol nebolo** ani vtedy **dovolené**.
[16] **škrpále** – slangový výraz pre papuče, alebo topánky

okolia – idú za zárobkom do Ameriky, že tam dobre zarábajú. V hájovni sa o tom veľa hovorilo a výsledkom bolo, že dvaja synovia hájnika Priečinského, Jožko a Janko sa tam prihlásili a prihlásil sa aj môj otec. S nimi ešte aj Blaško, Karel, Jánošík a iní. Peniaze na cestu si všetci požičali z banky. Pôžičku mali splácať zo zárobku.

Plávali vtedy najväčšou loďou. Volala sa Cap Arcona a cesta im trvala 16 dní.[17] Po príchode do Ameriky (*presnejšie do Argentíny - pozn. prepisovateľa*) prácu nenašli a trvalo to polroka, než sa kde-tu po jednom uchytili.

Štefan Snopek (otec autora), vľavo, v Amerike – Argentína, Buenos Aires

[17] **Cap Arcona** – pri ceste do Ameriky nemohol cestovať Štefan Snopek (otec autora) loďou Cap Arcona, pretože v čase jeho cesty existoval síce parník Cap Arcona, avšak priemerný parník. Tento po I. svetovej vojne v r. 1919 pripadol Francúzsku, kde bol v r. 1921 premenovaný na Angers a od tých čias nepremával na trase Hamburg – Buenos Aires. Keďže cesta do Ameriky sa uskutočnila až po narodení Klimenta (1922), musel cestovať inou loďou a loďou Cap Arcona (označovaná niekedy aj s rímskou číslicou II) zrejme cestoval až pri ceste späť (viď aj foto z lode – záchranné koleso). Táto Cap Arcona (II) bol najväčší, najrýchlejší a najluxusnejší parník na trase z Hamburgu do Južnej Ameriky a späť (spustený na vodu v r. 1927, známy svojou tragédiou koncom II. svetovej vojny, kedy bol - plný väzňov z koncetrákov - zbombardovaný britským letectvom spolu s ďalšou loďou).
Nebola však najväčšou loďou na svete, lebo už v tom čase bolo viacero lodí s dvakrát väčším výtlakom BRT, ako táto a dokonca len Nemecko samotné vtedy disponovalo dvomi väčšími osobnými loďami a to Imperator a Vaterland (pred konfiškáciou po I. svetovej vojne ešte aj Bismarck, premenovaný Angličanmi na Majestic), ktoré patrili do triedy "Imperator". Video zo spustenia lode Cap Arcona na more a dobovými zábermi z jej paluby a interiéru je dostupné na tejto adrese: http://fr.youtube.com/watch?v=5PZb3pLVsqY

Otec dostal prácu v jednom malom záhradníctve. Jeho majiteľ bol vdovec, žil sám a zamestnával zopár ľudí. Pestoval šípové ruže a iné kvety. Čoskoro spoznal podľa otcovho chovania, že je to čestný a poctivý človek, preto mu zveroval práce, ktoré inak robieval sám. Zveril mu aj predaj ruží. Otec býval u neho a čoskoro sa zoznámili natoľko, že žili ako dvaja bratia. Majiteľ záhradníctva nemal žiadne príbuzenstvo. Otcovi platil normálne ako sa platilo a niekedy mu dal niečo naviac. Otec posielal zarobené peniaze domov manželke, ktorá splácala dlh banke a čo jej zostávalo, požičiavala svojmu otcovi, pretože sa opravovala strecha hájovne a obnovoval sa chov dobytka po uhynutí viacerých kusov.

Ostatní sa tiež postupne uchytili v zamestnaní. Jožko Priečinský tam išiel aj so ženou, ktorú mu neskôr ukradli a vôbec nič sa o nej nedozvedel. Ani ako to celkom dopadlo sme sa nedozvedeli. Janko bol slobodný a žil dosť ľahkým životom. Vedel krásne hrať na fúkaciu harmoniku. Čo sa s nimi oboma stalo už ďalej netuším, lebo zostali tam a písať domov prestali...

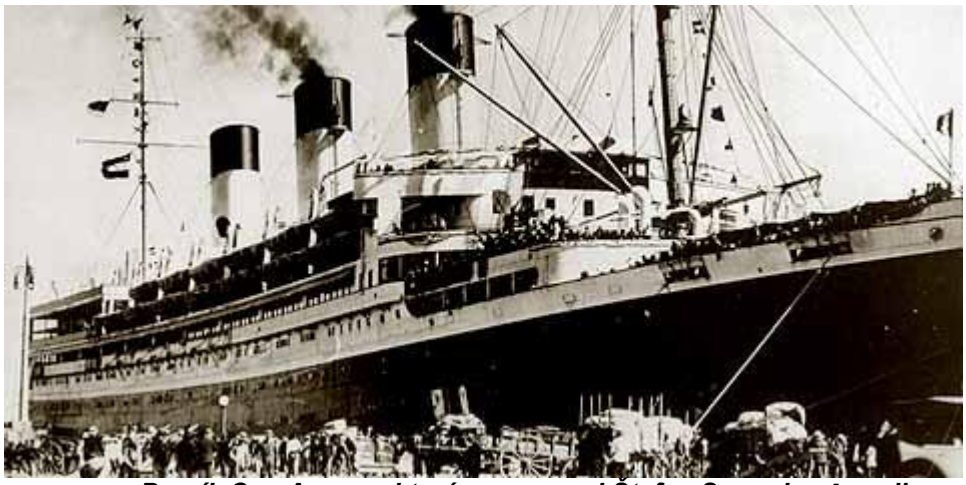

Parník Cap Arcona, ktorým sa vracal Štefan Snopek z Ameriky

Asi po ôsmich rokoch písal môjmu otcovi do Ameriky jeho brat Janko z Nového Mesta nad Váhom, že už nemôže so svojim zárobkom uživiť svoju rodinu a či by sa tam pre neho tiež niečo nenašlo. Otec mu odpísal, že práca sa hľadá ťažko, ale že ak bude mať trochu šťastie, tak nájde. Milý Janko si požičal na cestu peniaze a hybaj do Ameriky! Doma nechal celú rodinu – ženu a tri deti.

V Amerike, v meste Buenos Aires, vyhľadal otca na mieste, kde pracoval a spolu hľadali pre neho nejakú prácu. To sa im však nepodarilo ani za niekoľko mesiacov. Medzitým dostal Janko list od ľudí z Nového Mesta nad Váhom, že mu za manželkou chodí niekto iný a že môže dôjsť aj k tomu najhoršiemu. Janko, pretože mal svoju ženu rád, reagoval na to tak, že išiel za mojim otcom, aby mu požičal peniaze na cestu späť, že ide domov a povedal mu, čo sa doma deje. Môj otec mu však peniaze nepožičal a povedal mu:

„Ja som tu už viac ako osem rokov a ty si ešte len teraz prišiel a urobil by si dva dlhy. Hľadaj si prácu a domov pôjdem ja. Doma ti dám všetko do poriadku a tvoju rodinu pošlem za tebou.“

Otec toto rozhodnutie oznámil svojmu pánovi. Ten bol celý nešťastný a povedal otcovi, že s ním počíta ako s dedičom svojho majetku.

Keď mu však otec vysvetlil, ako je to s jeho bratom a že mu to už sľúbil, dohodli sa na tom, že ho teda pustí domov, aby dal doma všetko do poriadku, ale aby sa vrátil aj so svojou rodinou. Zohnal otcovi cestovný pas na cestu domov,

zaplatil mu cestu domov, aj spiatočnú cestu pre ženu a pre neho. Pas mal platnosť pol roka.

Správa, že sa otec vráti, nás veľmi potešila a nemohli sme sa dočkať kým sa zídeme. Boli sme ho počkať oproti v Bratislave. Tam bola totiž vydatá staršia mamina sestra za štátneho zamestnanca na hlavnej pošte[18] a tam sme sa zišli s otcom.

Štefan Snopek na lodi Cap Arcona. Na prvom obrázku prvý zľava, na druhom uprostred.

Všetci boli veľmi, veľmi šťastní, hlavne ja s bratom, ale mama – tá nadovšetko. Aj keď som mal vtedy už jedenásť rokov a brat o rok menej[19], neboli sme zatiaľ v žiadnom meste. Jazdili tam autá, električky – niektoré ešte ťahané jedným koňom, obchody boli plné všelijakých vecí a bola tam veľká rieka Dunaj. Previezli sme sa kompou do Petržalky, kde vtedy bola len krčma a zopár domov. To nás všetko tak udivovalo, že sme mohli na všetkom oči nechať. Naša zvedavosť nemala konca a otázky na tetu a strýka sa hrnuli jedna za druhou. Všetko nám riadne vysvetlili (*pôv. text – o všetkom sme boli náležite poučeny...*), lebo strýko, ako poštár, poznal Bratislavu do posledného písmenka a vedel aj všetky novoty z prvej ruky.

Čuklasovce

V Bratislave, po otcovom príchode, sme sa dlho nezdržali, asi iba dva dni, len čo sme sa trochu popozerali po Bratislave a ponáhľali sme sa domov. Zastavili sme sa v Čuklasovciach u otcových rodičov a na druhý deň sme išli do hájovne. U deda v Čuklasovciach bolo privítanie a otec musel aspoň v krátkosti porozprávať ako sa mal, ako sa tam žije a či je tam tak, ako sa o tom hovorí a píše. Povedal, že to tak nie

---

[18] **Ide o Petra Vavra**, ktorý v tom čase bol ženatý s mladšou sestrou babky Gustinky – Annou (viď foto na str. 7), avšak predtým bol ženatý s ich najstaršou sestrou Margitou, ktorá medzičasom zomrela.

[19] Ak bol Štefan Snopek vítať otca v Bratislave spolu so svojim bratom Klimentom, **nemohol mať 11 rokov**. Jeho brat Kliment bol mladší takmer o dva roky. Kliment zomrel v auguste 1929, ďalší súrodenec, Teodor, sa narodil v októbri 1930. Štefanov otec sa teda musel vrátiť niekedy v r. 1929 a Štefan **mohol mať 8 rokov**.

je. Život že je tam iný. Ten kto má, ten má všetko a ten, ktorý nemá, nemá nič a každý pozerá, ako by okradol aj toho najchudobnejšieho. Naproti tomu u nás doma tí chudobní držia viac pohromade a pomáhajú si jeden druhému ako len môžu.

Dedo ponúkol otcovi, že sa s babkou presťahujú do tej malej izbičky a my všetci aby sme boli v tej väčšej. Otcov brat Ferko nebol doma, už niekde pracoval a bol ešte slobodný. Domov chodil málo a keď prišiel, bol u deda v tej malej izbičke a zase potom odišiel.

Do hájovne sme išli všetci spoločne, aj dedko Snopek s babkou. Nasledovalo veľké uvítanie a pohostenie. Otázkam, ktoré sa hrnuli na otca, nebolo konca-kraja. Otec rozdal každému, čo mu priniesol a bolo dohodnuté, že budeme bývať v Čuklasovciach a budeme chodiť pomáhať na Tarabovec.

O niekoľko dní, keď sme boli na Tarabovci, otec vzal mamu bokom a prezradil jej aké má plány. Že má zaplatenú spiatočnú cestu pre celú rodinu. Matka s tým nesúhlasila a nechcela o tom ani počuť, že sa s ním radšej rozíde, než by tam šla. Otec od nej odišiel do lesa a vrátil sa až o dve - tri hodiny a povedal mame, že keď si to nepraje s ním ísť, že on teda tiež nepôjde a podotkol, že na tom mieste, kde bol, by sme sa všetci mali lepšie ako tu, ale že doma je len doma – aj keď mu bolo sľúbené dedičstvo. Dozvedeli sa o tom rodičia z jednej aj druhej strany a schválili to otcovi, aby zostal doma, že snáď sa časy trochu zlepšia aj pre chudobných ľudí.

Otec potom neskôr zašiel za manželkou svojho brata Janka, prehovoril s ňou a poslal ju aj s deťmi za manželom do Argentíny. Na cestu ich vybavil lístkami, ktoré mal zaplatené svojim chlebodarcom. Keďže on sám dostal lístky pre seba, svoju manželku a dve deti, bolo to akurát. Celá rodina sa usadila v Argentíne. Najstaršej z dcér Janka Snopeka v Argentíne sa neskôr narodil syn Fermín del Valle.[20]

Fermín del Valle, vnuk Janka Snopeka

Boli sme, ako som už povedal, presťahovaní v Čuklasovciach. Dedo občas šili – keď bolo čo, chodili pásť kozy a popritom vykonávali službu obecného sluhu. Keď nemohli chodiť, išiel za nich otec bubnovať, aj v noci hlásiť. A vtedy si sedliaci z neho robili srandu:

„Pozrite sa na Američana – aj obecný bubon mu je dobrý!“

Otca to veľmi bolelo, chodieval smutný. Meral snáď milimetrami každé slovo, ktoré mal povedať.

Dedo zvýšil chov o jednu kozičku, čo bola navyše povoleného plánu, aby sme mali lepšie živobytie. To bolo dedovi vždy niekým vyčítané, ale dedo si o tom myslel svoje. Tí sedliaci, ktorí sa robili najviac poctivými a spravodlivými, najviac kradli, kde sa len čo dalo. Dedo o nich dobre vedel, lebo v noci ich na obchôdzke neraz videl a pristihol pri čine. Aj fúry obilia vozili z panského poľa na svoje pole. Pri mlátení

[20] **Fermín del Valle** – súčasný prezident IFAC (International Federation of Accountants) – Medzinárodná federácia účtovníkov; http://www.ifac.org/MediaCenter/?q=node/view/66

obilia sa to najlepšie spoznalo, kto kradol, lebo sedliaci v čase mlátenia si pozývali na pomoc tých, čo nemali žiadne polia. V dedine každý – ako sedliak, tak aj bezzemok – poznal každý kúsok poľa: ako jeho bonitu, tak aj jeho veľkosť. Každý teda dokázal odhadnúť, koľko úrody na ňom môže byť. A takíto ľudia (*tí sedliaci - pozn. prepisovateľa*) chodili najviac do kostola a prosili Boha o odpustenie. Mysleli si, že spoveďou zmyjú všetky svoje hriechy. Mysleli si, že sú tak čistí a ako náhle sa niečo naskytne, môžu kradnúť znova. Veľkú kopu hriechov si žiaden z nich nenechal nahromadiť, chodili usilovne k pánu farárovi na spoveď a na sväté prijímanie, nosili dary na sviečky, na vínečko a iné. Pritom pán farár mal pri svojej fare toľko poľa, že si vydržiaval aj bíreša a farníci v čase prác na poli museli na pozvanie pána farára ísť odpracovať svoj podiel na farské. Farár mal kone, kravy, prasce a ostatnú hydinu. Sám stebla slamy nepreložil. Ľudia mu urobili všetko, ešte mu aj priniesli. Kázal o blahoslavených chudobných a sám žil ako prasa v žite a ani milosrdenstvo božie mu neprišlo na myseľ.

Dedko s babkou žili s nami spoločne, mama varila. Zaopatrila si dvanásť kačíc, že budeme mať dvanásť týždňov mäso a kačice sa pri potoku ľahko uživia. Ráno im hodila trochu žrať a zopár krát ich zahnala na potok a potom už aj sami chodili ako na potok, tak aj naspäť večer z potoka domov. Dostali zase trochu nažrať a zatvorili sa do ohrádky. Iná starosť s nimi nebola. Kačice naozaj rástli ako z vody, až kým neboli súce na pekáč. Prišli sme raz neskoro večer domov z Tarabovca a kačice neboli doma. Inokedy totiž čakali na podvalkách[21], kým nedostali žrať a potom už samy išli do ohrádky. Mama vraví:

„Chlapci, choďte sa pozrieť jeden hore popri potoku a druhý dole, či niekde nezostali sedieť na potoku.“

Prebehli sme kus aj hore aj dole, ale kačíc nikde! Keď som sa vracal zo spodnej strany potoka, počul som u jedného sedliaka kvákať kačice. Bolo mi čudné, že tak v noci kačice robia lomoz. Povedal som to mame. Tá nepovedala nič, ale sa hneď rozbehla k tomu sedliakovi. Zaklopala, pozdravila a opýtala sa, či náhodou nie sú naše kačice s ich kačicami zatvorené, lebo naše neprišli domov.

„Ach, kdežeby sa tu tvoje kačice u nás vzali? Tu sú iba naše kačice pripravené na trh.“

Niekoľko ich mala zviazaných v koši a niekoľko ich ešte bolo v kuchyni. Mama si všimla označenie kačíc – každá mala totiž na ľavej nohe vyrazenú dierku (*do plávacej blany - pozn. prepisovateľa*) takú, ako sa vyrážajú dierky na kabát a vraví:

„Ale susedka, šak toto sú veru moje kačice. Majú aj znamenie vyrazené.“

„Ale dievka moja, kdežeby to tvoje kačice boli. Aj my máme také znamenie.“

Mame to došlo a hovorí:

„Viete čo, susedka? Nebudeme sa hádať, ale spravíme jednu vec: pustite tie kačice na dvor a keď pôjdu k nám, sú naše a ostanú tu iba vaše.“

„Kdežeby, dievka moja! Už je jedna hodina a je treba ísť do Trenčína a to by sme sa zdržali.“[22]

„Ak to budú vaše, ja vám ich pomôžem sama pochytať a poviazať, aby ste nezmeškali,“ vraví mama.

Nedalo sa nič robiť. Kačice pustili na dvor a tie sa rozkvákali od radosti a hybaj k nám!

---

[21] **podvalky** – miestny výraz pre zvýšené priedomie

[22] Vtedy **sa chodievalo pešo** do mesta na trh predávať, takže sa muselo ísť už v noci, aby mohol človek hneď zrána stáť na trhovisku a predať to, čo mal.

„Tak sú to naše, dobrú noc!“, povedala mama a odišla za kačicami. Stačilo pol hodiny zdržania a už by sme naše kačice nikdy nevideli. Susedka už potom do Trenčína nešla...

Sťažovať sa u starostu na niektorého sedliaka – na to nebolo ani pomyslenia. Všetci držali pospolu a jeden na druhého nedali dopustiť ani keby mu otca zabil!

Naša rodina sa rozrástla. Skoro každý rok pribudol do rodiny nový člen. O niekoľko rokov sa stav zvýšil o šesť súrodencov, siedmy som bol ja a ôsmy mladší odo mňa bol brat Kliment, ktorý zakrátko po príchode otca zomrel na nejakú otravu od nejakého škrabnutia[23].

Rodina Snopekovcov: horný rad zľava – Teodor, Vladimír, Margitka, už manželka Štefana Snopeka (autora), Štefan Snopek (autor), stredný rad zľava – Oľga, Gustinka a Štefan Snopekoví, ako rodičia, Václav, dolný rad zľava – Rudolf, Anton – syn autora, Ervín.

K tomu dvaja rodičia a dvaja starí rodičia, takže pri stole nás bolo dvanásť ako apoštolov. To bola veru nemalá starosť!

Medzitým sa predávala v dražbe záhrada asi 80 árov veľká. Bolo v nej niekoľko stromov veľmi zanedbaných a stará chalúpka. Na bývanie už bola neschopná. Predávala to nejaká dedička z rodiny Ridekyových. Otcovi sa to miesto veľmi páčilo a išiel sa aj on na tú dražbu pozrieť. Bola to inak prvá parcela v dedine. Otec sa pridal do dražby. Sedliaci hnali cenu až na 21 tisíc aj sto korún. Viac už nešli a tak to otcovi zostalo. Asi 15 tisíc si musel požičať, niečo mal a ostatné, čo požičala mama svojim rodičom, s tým sa nedalo počítať.

Otec s našou pomocou dal túto záhradu do náležitého poriadku, hlavne stromy, ktoré po ošetrení dobre rodili. Boli to dobré druhy, ktoré boli aj na trhu vyhľadávané. Mama to ovocie všetko na chrbáte odnosila do mesta. Jeden veľký kôš na chrbte, druhý na prsiach a tak šliapala 12 kilometrov do Bánoviec. Neskôr už mala aj svoje miesto, kde od nej kupovali ovocie každý rok. Za utŕžené peniaze kúpila nám nejaké oblečenie. Najskôr jednému, potom druhému a naposledy bol otec s mamou a zostatok musel ísť na splátku dlhu. Zo záhrady predsa len už akési to živobytie bolo – zemiaky, zelenia a ovocie. Kupovalo sa len obilie na chleba, cukor, soľ a petrolej. Keď rástli hríby, chodili sme všetci zberať. Doma sa popreberali. Staršie sa usušili a ostatné nosila mama na predaj. Nebola to žiadna slasť ani potecha dva koše s váhou 25 kilogramov aj viac vliecť pešo tam a naspäť zase plné nákupov.

[23] **zomrel na otravu** – Kliment Snopek zomrel 25.8.1929 na tetanus, keďže vtedy očkovanie nebolo, lekárska pomoc bola ďaleko a kým bol prevezený z Bánoviec do trenčianskej nemocnice, bolo už neskoro. Pochovaný je v Trenčíne.

Koľkokrát, než sme my išli do školy, mama už bola naspäť z Bánoviec. Záhrada sa stala našou hlavnou živiteľkou. Okrem nej ešte tri kozy.

Nastala nezamestnanosť, práce nebolo ani v hájovni a otec bol na takzvanej podpore s desaťkorunovou žobračenkou, za ktorú mohol kúpiť len chleba. Pre ten sme museli chodiť až do osem kilometrov vzdialenej dediny, kde bola pekáreň určená na vybavovanie žobračeniek. Najlepšie na tom bolo to, že túto podporu brali na úkor chudobných aj gazdovskí synovia. A nebolo ich málo! Doma mali majetok 10 – 20 hektárov, mali kone, kravy, niekoľko prasiat, ale všetok tento majetok bol písaný na rodičov, a tak synovia mohli byť „nezamestnaní“. Chudobný človek bol bitý zo všetkých strán! Preto sme si veľmi vážili našu záhradu a tie tri kozy. Chodili sme tam v noci strážiť, aby nám niekto nekradol ovocie. Jednu príhodu za všetky.

Dedko po obchôdzke v noci sa raz zašiel pozrieť do našej záhrady. Ako tam tak stál a počúval, odrazu vidí suseda, ako vyšiel z chalupy a šiel k druhému susedovi vedľa našej záhrady kradnúť jablká. Natrhal do vreca a zaniesol domov, no vrátil sa ešte raz. Dedo už bol pripravený. Nechal ho ešte trochu natrhať a potom na neho zavolal:

„Ale Jožko, čože to robíš? Šak to neni tvoje!“ – a išli preč.

Pochopiteľne, ani Jožko už viac netrhal a išiel domov. Ráno sme s otvorenými ústami od najmenšieho po najväčšieho počúvali, čo sa dedovi v noci prihodilo. Babka nič nepovedala, ale sa vytratila a išla k tomu poškodenému, aby tomu to povedala. Volali sa Filovi a keďže toto priezvisko sa v dedine vyskytovalo veľmi často, mali prezývku „Čendešovi“. Mali troch synov a tí hneď išli do dediny a každému hovorili, že sa v noci kradne. Načo vraj platiť hlásnika (*dedkova funkcia - pozn. prepisovateľa*) a že už na neho nedajú ani korunu. Hovorili to preto, aby sa to čo najskôr dozvedel starosta. Bol to najväčší sedliak v dedine a mal tiež troch synov. Volal sa Mihál a prezývku mali „Beloví“. Takto sa teda pán starosta dozvedel, čo sa v dedine hovorí a ihneď poslal jednu zo svojich neviest pre deda s tým, že má hneď prísť k starostovi. Dedo sa dostavil ako najskôr mohol a ten na neho hneď spustil:

„Ištván[24], gazdovia si sťažujú ako sa v noci kradne a ty o ničom nevieš a ani nič nehlásiš, aby sme mohli niekoho pre výstrahu potrestať. Tiež hovoria, že už viac nedajú na hlásnika ani korunu!“

„Pán starosta, ale viem v dedine o každom pohybe a aj som chytil a zrovna včera vášho syna Jožka. Kradol Čendešovi jablká!“

„To nemôže byť pravda, aby môj syn kradol! Isto si si to s niekým splietol.“

„A ba nesplietol, pán starosta. Ja som človek pod prísahou[25] a môžem hovoriť len to, čo je pravda. Už to teraz viete a urobte si s tým čo chcete. A ak nemáte čo dať bubnovať, alebo rozniesť, zostávajte s Pánom Bohom!“

Keď sa dedo vrátil od starostu, ledva čo stačil dopovedať, čo bolo u starostu a už prišiel starostov syn celý skormútený. Priniesol dedovi malý paklík[26] tabaku a päť korún, aby o tom nikomu nehovoril. Dedo si to však od neho nevzal a povedal mu:

„Práve som prišiel od tvojho otca a dostal som vyhubované, že sa v dedine kradne, že o ničom neviem. Tak som mu to musel povedať, a preto si to môžeš vybaviť s ním. Tvoje peniažky aj tabak si nechaj. O tom, ako si vozil z panského obilie na svoje pole, som mu nepovedal.“

---

[24] **Ištván** – z maďarčiny Štefan

[25] **pod prísahou** – ako obecný sluha a teda zamestnanec samosprávy musel dedko Snopek zložiť prísahu

[26] **paklík** – z nemčiny prevzatý hovorový výraz pre balíček

Ten zarazený ako skoba do steny vypadol a ani nepovedal „s Pánom Bohom“. Že to boli sedliaci, tak si to medzi sebou ututlali, ale keby to bol nejaký chudák, tak by pre neho aj šibenicu pripravili. To bolo pre nás mladých naozaj krásne ponaučenie do života. Spoznali sme, že kto má všetkého dosť, ten najviac kradne. Neskôr som to zistil aj v ďalšom mojom živote, ako sa kradne vo veľkom a veľmi rafinovaným spôsobom. Spoznal som, ako sa rozkrádajú nie tisíce, ale milióny a že sú za tým vysokopostavení ľudia.

Už aj v škole sa to triedilo. Aj učiteľka už vedela rozdeliť: gazdovské deti zvlášť a chudoba zvlášť. Rôzne práce v škole sme museli vykonávať my, tamtí nemuseli nič. A učiteľkiným frajerom listy roznášať zase my, aj keď sme mali doma určenú prácu, ktorú za nás nikto neurobil. Napásť kozy sme sa dostali mnohokrát až keď sa už stmievalo, lebo dedko zostal trvale nemocný, pripútaný na lôžko. S kozami už nemohol chodiť. Drevo na kúrenie sa muselo priniesť na chrbte každý deň, a to za každého počasia. Bolo to z neďalekého lesa. Mohli sa brať len malé vetvy. Keď sa drevo neprinieslo, nebolo ako uvariť, a preto pri každej najmenšej príležitosti sa na to myslelo a dreva sa prinieslo radšej viac, než by malo chýbať. V zime sa chodilo do lesa so sánkami. Vykopávali sa zo zeme staré veľké pne, ktoré sa doma rozrúbali a s tým sa kúrilo. So súhlasom hájnika sa mohli pne v lese vyťahať, pritiahnuť k ceste a uprosiť niektorého sedliaka, aby ich priviezol. Muselo sa to u neho potom odpracovať na poli.

Otec mal veľké životné skúsenosti nadobudnuté v Amerike ako s ružami, ktoré vedel porovnávať, tak aj s písomnosťami: vedel písať žiadosti a rôzne iné veci a mal aj krásny rukopis. Vedel posúdiť aj poradiť vo veci podľa vtedy platných zákonov. Nejaké spory medzi ľuďmi dokázal vždy správne odhadnúť ako pre koho dopadnú a vždy sa tak aj stalo. Otec začal byť postupne váženým občanom.

S veľkou radosťou pracoval na záhrade a aj nám vštepoval dôležitosť tej neúnavnej práce. Chodili sme spolu do lesa hľadať plánky hrušiek, jabĺk a čerešní. Ktoré sa dali vykopať, tie sme priniesli domov a vedľa plota, po celej dĺžke záhrady, sme ich nasadili vedľa seba. Ak sa pekne ujali, štepili sme ich – hrubšie do rázštepu, tenšie pod kôru a celkom tenké, ako sa hovorilo, na koziu nôžku – to boli šikmo zarezané oba konce (strom aj štep) a zviazané k sebe. Tie, ktoré sa nedali v lese vykopať a páčili sa mu, tak sa zaštepili na mieste a urobilo sa okolo nich miesto, aby mohli rásť. Niektoré štepy ľudia našli a vykopali, iné sú v lese dodnes a rodia krásne ovocie. Doma sme každý deň chodili pozerať, ako sa nám to všetko ujalo a ako to rastie. Štepilo sa len vzhľadovo krásne a chuťovo dobré ovocie, ktoré bolo aj predajné. Čoskoro bolo v našej záhrade vysadených mnoho nových štepov, ktoré zakrátko rodili. Mali sme z toho všetci veľkú radosť, a to keď niektorý už na druhý rok ukázal ovocie.

Pri týchto prácach nám otec rozprával svoje zážitky a vždy nám vštepoval aká dôležitá je v živote vždy pravda, ale musí sa aj vedieť používať. O lži hovorieval, že má krátke nohy a že ďaleko neutečie. Hovoril s nami aj o triedach medzi ľuďmi, ako sa vtedy delili: bola šľachta, zemania, ktorí mali väčšie majetky, sedliaci, ktorí mali len pár koní a nejaké kravy. To boli triedy, ktoré sa podriaďovali jedna druhej – podriaďovali sa zemania šľachte a sedliaci zemanom. Potom už boli chalupníci, ktorí mali vlastnú chalupu, kúsok poľa a nakoniec bezzemkovia, ktorí mali malú chalúpku, ale iní bývali aj v podnájme a boli odkázaní naozaj len z práce svojich rúk. A tej vtedy nebolo.

Koniec dedka Priečinského

Medzitým sa oženil posledný syn deda Priečinského, ktorý bol vyučený za truhlára[27], ale remeslo nikdy nevykonával. Vzal si ženu zo susednej dediny Zlatníky. Bola z chudobnej rodiny, ale šikovná a pracovitá. Tak pribudla do hájovne jedna pracovná sila, takže mama už nechodila dojiť kravy. Dedko čoskoro zomrel, chýbalo mu len pár dní do penzie. Mal ľahkú a krátku smrť. Ráno vstal, hodil na seba kabát a šiel na záchod, ktorý bol pri hnoji. Babka medzitým vyskočila z postele, vytiahla z dedovej vesty kľúčik od stolčeka, vzala si desať korún na rum a hup – späť do postele! Vtedy ešte nevedela, že je to naposledy. Keď dedo dlho nešiel, tak mi babka vraví:
„Choď sa pozrieť za dedkom, nejako dlho nejde!“
Otvoril som záchod, keďže sa mi dedko neohlásil. Sedel ako keď spí. Keď som sa ho dotkol, padol nabok – bol už mŕtvy. S veľkým rámusom som utekal zvestovať túto novinu. Zbehla sa celá rodina a odniesli ho do chalupy. Vystretý bol v tej veľkej miestnosti uprostred, v rakve, ktorá bola na dvoch stoličkách. Cez noc som tam strážil s dedkom Snopekom. K peci nám dali viazanicu slamy na zem, deku, na to vankúše a perinu. Chudák dedko si tú drevenú nohu nedal dolu, spali sme oblečení. V noci nejako tou nohou zachytili o perinu a tá sa roztrhla a v dome učinená pohroma – plná izba peria!

Na dedov pohreb prišlo veľa ľudí zo všetkých okolitých dedín. Po jeho smrti prevzal hájovňu syn Anton, ale život v tejto hájovni sa stal už iným. Ani gróf Pallavicini nebol s jeho prácou spokojný. Anton predal dobytok, kúpil v Zlatníkoch staršiu chalupu a tam sa so ženou a babkou odsťahovali. Mama, keď chcela od nich peniaze - aspoň tie, čo požičala dedovi - tak jej povedal, aby si išla pýtať od deda, že veď vie kde je. Mama sa už nikdy viac u neho, ani u babky nedomáhala peňazí. Prestala k nim chodiť. Ale prišla najskôr babka a potom aj strýco, keď im tiekla voda do zadku[28]. Mama jej vždy nakládla jedlo, aby mala na niekoľko dní, no ona to v susednej dedine, v krčme, premenila na rum. Keď som tam raz prišiel, pýtal sa ma krčmár, či máme toho toľko, aby sme to dávali babke a aby to tá vždy u neho nechávala. Neskôr sa babka presťahovala ku nám a mama ju doopatrovala. Nikdy jej nevyčítala, že jej nedali ani tie peniaze, ktoré si požičali.

Školská vzbura

U nás sa medzitým pripravoval materiál na výstavbu nového domčeka v tej záhrade. Starý sa zbúral, časť materiálu sa použilo. Zlatnícki cigáni nám pomohli robiť tehlu[29] a keď bol všetok materiál pripravený, začalo sa stavať. Nič veľkého: jedna izba, kuchyňa, medzi tým chodba, jedna komora a pod ňou pivnica. Na konci boli postavené drevené chlievy pre kozy, prípadne pre prasa. Ešte za dedkovho života (*Priečinského – pozn. prepisovateľa*) chceli, aby otec pre nich pristavili jednu izbu, že dajú drevo na strechu, podlahy, okná a dvere, aby mali kde bývať, keď pôjdu

---

[27] **truhlár** – dobový výraz pre stolára

[28] **tiekla im voda do zadku** – keď im bolo najhoršie

[29] **Robiť tehlu** – tehla sa nekupovala, ale sa vyrábala doma z hliny a slamy, zmiešalo sa s vodou, nakládlo do drevených foriem a nechalo sušiť.

do dôchodku. Dedko sa dôchodku nedočkali a drevo na chalupu tiež nezaopatrili. Takže pomoc od nich nebola žiadna.

V tom čase som mal asi trinásť rokov a chodil som ešte do školy. Doma som musel pomáhať, ako som už spomenul, mladší brat zomrel a ostatní súrodenci boli ešte veľmi malí. Učiteľka ma po škole dosť zamestnávala: frajerom nosiť listy do druhej dediny. Jeden deň jednému na Veľkú Hradnú, druhý deň druhému na Dubodiel, a tak to šlo dookola. Trvalo to jednu hodinu tam, jednu naspäť, ešte čakať na odpoveď – tak to niekedy trvalo aj tri hodiny. Chodievalo sa pešo, bicykel bol v dedine len jeden, mal ho kováč Jordán, ale deťom ho veruže nepožičal. Otec dostal v lese prácu dve hodiny cesty od domu. Boli v partii traja: otec, nejaký Bačko a Salaj, ktorý sa práve nedávno nasťahoval do hájovne Tarabovec. Bol to rezbár, robil varešky a nosil ich cez Inovec na chrbte do mesta predávať. Aby títo traja nemuseli ráno dve hodiny tam a večer naspäť šliapať, postavili si tam búdu z polien dreva a tam spávali. Ja a Bačkov syn sme im vždy vyniesli na dva dni jedlo. Raz, bolo to už koncom leta, lebo sme mali na domácu úlohu napísať „Zvyky u nás na dušičky“[30]. Prišiel som zo školy a mama mi hovorí:

„Zanesiete s Bačkovým chlapcom do lesa chlapom jedlo“.

Dve hodiny tam, dve hodiny naspäť a bola už tma, keď sme sa vrátili. Chcel som ísť písať domácu úlohu, ale mama mi hovorí:

„Nemáme petrolej a ani naň nemáme peniaze[31]. Povedz pani učiteľke, že si bol otcovi zaniesť jedlo a že si ju napíšeš zajtra.“

Ráno, keď som prišiel do školy, boli na učiteľkinom stole v triede maslo, syr, vajíčka, aj nejaká klobáska – to nosili sedliacke deti dary učiteľke a tá im za to odpúšťala rôzne veci. Keď prišla učiteľka do triedy, zavolala dve dievčatá a tie jej pomohli tie veci odniesť do bytu. Na mňa zavolala:

„Snopek, zozbieraj zatiaľ zošity domácich úloh a daj ich na stôl!“

Zošity som zozbieral a zároveň som si ich aj prezrel. Zistil som, že okrem mňa a Bačka nemajú úlohu ani tí, čo priniesli tie dary. Schválne som teda ich zošity dal na samý vrch kôpky a naše som dal až pod ne. Keď sa vrátila učiteľka, prezrela si niektoré zošity a nevravela nič, ale keď otvorila môj zošit, vraví:

„Ako to, Snopek, že nemáš úlohu?!“

Ani ma nenechala povedať, prečo ju nemám, ale hneď povedala:

„Po škole napíšeš!“

Bolo mi to strašne ľúto a hanba. Takúto lož a podlosť by som od nej nebol očakával. Preto som si povedal, že ak tamtí ostatní, ktorí nemali úlohy, nebudú po škole, tak nebudem ani ja, nech sa deje čo sa deje!

Po vyučovaní sa modlievalo a potom sme sa postavili do radu a šlo sa v rade až von zo dvora školy. Ja som sa tiež postavil do radu a po modlitbe mi vraví učiteľka:

„Ty nevieš, že máš po škole písať úlohy?“

Tak som sa vrátil do lavice a otvoril ruksak, v ktorom som nosil knižky, že teda budem písať, ale všetko sa vo mne vzpriečilo. Nemohol som to preniesť cez srdce a povedal som si, že aj keby ma zabila, nebudem to písať! Učiteľka sa vrátila do triedy a hneď za mnou:

„Prečo nepíšeš?“

„Keď to nemuseli písať po škole tí ostatní, čo to nemali napísané, ani ja nebudem!“

„Čo si to dovoľuješ?!“ – zarevala na mňa.

---

[30] **dušičky** – výraz pre deň zosnulých

[31] **nemáme petrolej** – ešte nebola zavedená elektrika a svietilo sa teda petrolejovými lampami.

Schytila palicu a začala ma sekírovať:
„Ako to sedíš? Daj ruky za chrbát!“
Dal som ruky za chrbát.
„Daj ruky na lavicu!“
Ja som dal ruky na lavicu. Ona mi tak šikovne švihla cez tri nechty na pravej ruke, až som sa počúral! Vzal som peračník, švacol som ju ním po čele, vzal som svoje knihy a šiel som domov. Nechty mi zmodreli a neskôr mi zliezli všetky tri!
Učiteľka napísala lístok a dievčatá, ktoré u nej upratovali, ho odniesli ku nám domov. Mama ho prečítala, vzala veľkú varechu a naložila mi nespočetné množstvo úderov s poznámkou, že musím ráno pani učiteľku pred všetkými odprosiť a pobozkať jej ruku. To bol pre mňa druhý ťažko znesiteľný moment, pretože otec nás učil, že za pravdu sa musí bojovať. Nešlo mi to nijako dohromady, ale aj tak som si povedal, že čo som začal, to aj dokončím a žiadne ruky nikomu bozkávať nebudem, nech sa deje čokoľvek!
Ráno mama išla so mnou do školy a keď už boli deti v laviciach, vyzvala ma:
„Predstúp pred lavice, odpros pani učiteľku a pobozkaj jej ruky!“
„Ja nikoho odprosovať ani bozkávať ruky nikomu nebudem! Nemám prečo!“
Toto mama zrejme nečakala, lebo doma sme vždy poslúchali na slovo. Napajedená vzala palicu, rozbehla sa ku mne a švihla mi tak poriadne po chrbte, až som sa prehol – ale na viac som už nečakal. Zdrapil som jej palicu, zlomil som ju na tri kusy a hodil som ju cez lavice ku kachliam. To zrejme dopálilo aj učiteľku a bežala na pomoc mame s dvojmetrovým pravítkom, ktoré sme v škole používali. Ale v momente, keď ma ním chcela praštiť, podarilo sa mi ho zachytiť. Myknutím som jej ho vytrhol z rúk, zlomil som ho na polovicu – a hodil ku kachliam.
Musím povedať, že som bol strašne rozzúrený a odhodlaný biť sa na život a na smrť! Nič takého však nebolo treba, lebo učiteľka, vidiac môj hnev, poslala po riaditeľa školy. Volal sa Vojtech Pecháň a bol to syn profesora, ktorý učil na meštianskej škole v Bánovciach. Bol to človek veľmi prísny už na pohľad. Každý mal pred ním rešpekt, ale bol aj veľmi spravodlivý a preto ho všetky deti mali veľmi radi. Keď prišiel do triedy, učiteľka hneď na neho vyhŕkla a chcela mu všetko povedať, ale on ju zarazil a vraví:
„Snopek, na chodbu!“
Vyskočil som ako strela a vyšiel som na chodbu a on za mnou. Učiteľke a mame povedal, aby počkali v triede. Na chodbe sa postavil oproti mne a vraví:
„Tak povedz, čo sa stalo!“
Povedal som mu, prečo som nemal domácu úlohu. Povedal som, že iní tiež nemali a všetkých som ich vymenoval. Aj to, kto čo priniesol na stôl. Vypočul ma a vraví:
„Biješ sa za pravdu, ale to si už s pani učiteľkou vybavím. Choď do lavice, vezmi si zošit a pôjdeš ku mne do triedy napísať si tú domácu úlohu!“
Potom pozval na chodbu učiteľku. Vrátili sa asi o 15 minút, učiteľka bola celá uplakaná. Riaditeľ povedal mame:
„Pani Snopková, môžete sa vrátiť spokojne domov, lebo vec je vybavená. Štefan si tú úlohu ide napísať ku mne do triedy.“
Musím povedať, že šťastie, ktoré som pocítil, sa nedá slovami opísať. To sa môže len prežiť, aj napriek tomu, že som vedel, čo ma čaká doma, keď sa vráti v sobotu otec z lesa.
V riaditeľovej triede mi bolo vyhradené miesto a napísal som domácu úlohu „Zvyky u nás na dušičky“. Keď som ho dopísal, riaditeľ ho prekontroloval a povedal:
„Máš to dobre napísané. Máš za to jedničku.“

Jedničku mi napísal aj do zošita a podpísal. To bolo pre mňa druhé veľké povzbudenie, ktoré sa pri podobných prípadoch veľmi zriedka stávajú. Bol som veľmi šťastný, že som sa bil za pravdu a zvíťazil som.
Učiteľka si ma prestala spočiatku všímať, čo ma dosť mrzelo. Žalovať na ňu riaditeľovi som nechcel. Raz sa však stalo, že potrebovala zase poslať jednému frajerovi list a nemala na to koho použiť, a tak musela prísť požiadať mňa. Ja som jej na to povedal:
„Za to, že si ma pri vyučovaní nevšímate, mal by som Vám povedať, že nemôžem, že mám doma prácu. Ale aby ste vedeli, že som lepší, tak Vám tam s tým listom zájdem a budem čakať aj na odpoveď."
Odvtedy skutočne nastal obrat a môžem povedať, že odvtedy sme boli aj dobrými priateľmi.
Otec sa vrátil z lesa a ja som bol práve pásť kozy. Keď som prišiel, otec sedel za stolom a pred sebou mal lístok, ktorý písala učiteľka mame. Odpovedal na môj pozdrav a vraví:
„Prines si palicu!"
Palicu sme si museli vždy priniesť, keď sme niečo zlé vykonali. Keď sa mu nepozdávala (*veľkosťou, či kvalitou – pozn. prepisovateľa*), museli sme ísť pre tú správnu aj trikrát!
Priniesol som teda palicu a on si ma postavil pred seba s rozkazom, aby som povedal, čo sa stalo. Všetko dopodrobna som otcovi vyrozprával, aj to, čo mi povedal riaditeľ školy. Dostal som takú bitku, že ešte dnes, pri spomienke na ňu, ju cítim! Ale povedal mi pri tom:
„Mal si pravdu, ale nemal si to robiť! Na to si ešte moc mladý!"
Keby bol zo mňa sťahoval kožu, by ma to tak nebolelo po týchto slovách! Ja som mu za tie slová však poďakoval a povedal som mu, že keby ma aj zabil, že ma to už nebolí. Výprask okamžite prestal. Na otcovi bolo vidieť, že ho niečo dojalo, alebo ho niečo bolelo. Celý večer už neprehovoril. Ráno však, akoby sa nebolo nič stalo, až na to, že mi zostali na zadku švihance ako klobásy a so sadnutím si na zadok to bolo veľmi mizerné. Bolesť všetka prebolela, ale pocit šťastia vo mne zostal. Od toho času mi však zostalo aj to, že na akúkoľvek vyslovenú lož som alergický. Pôsobilo to na mňa vždy ako keď pichne nožom! Veľmi dlho som nad tým uvažoval, až som došiel k záveru, že lož sa môže používať buď vedome, alebo lož prevzatá od niekoho ako nejaký fakt. Pri stretnutí s vedomou lžou mi vždy vzkypela žlč.

Voľby

Už sa schyľovalo k ukončeniu školy a začalo sa hovoriť o tom, čo so mnou ďalej. To bolo v roku 1936. V tomto roku prišiel ku nám do dediny autobus plný muzikantov, zastavil uprostred dediny a oni začali vyhrávať. Dospelí hľadeli z diaľky a my, frkani, sme boli viac zvedaví, a tak sme išli až ku nim. Tu sa otvorili dvere na autobuse a nejaký pán, slušne oblečený, nás volal ku sebe. Kapela vyhrávala vonku a on nám začal rozdávať cukor balený po pol kile. Niektorí, ktorí bývali nablízku, sa otočili aj na druhý krát.

Bola to agitácia k voľbám. Po tom vyhrávaní sa dostavil ku nám za otcom nejaký pán a predstavil sa ako riaditeľ meštianskej školy v Bánovciach a jeho meno

je Bahurinský.[32] Hovoril s otcom o tom, že by bolo dobre založiť národno-socialistickú stranu[33] a načrtol program tejto strany. Medziiným bolo tam aj to, aby sa aj deti robotníkov dostali do škôl a nielen deti za maslo, alebo zabíjačku. Otec mu na to povedal:
„Keď je to tak, tak tú stranu tu založím a podporíme Vás."
Bahurinský si aj hneď napísal deti, ktoré by mohli do tej mešťanky ísť. Bol som tam ja, Bezák, Bačko, Mihál, Holbay, Neumann. Bol nás teda šesť a otec dostal istý prísľub, že sa do tej školy dostaneme. Vtedy bolo vo voľbách asi 16 politických strán a otec po rozhovore s viacerými ľuďmi, ako sľúbil, založil stranu, na ktorú ho pán Bahurinský nahovoril. Po voľbách strana docielila to, čo potrebovala a pred koncom školského roka sa otec vybral do zmienenej meštianskej školy za pánom Bahurinským s tým, že kedy máme prísť na zápis. Odpoveď znela:
„Na žiadny zápis nech nechodia. Všetko je preplnené. Nikoho z nich už nemôžem vziať."

S veľkou nedočkavosťou sme vyzerali otca a išli sme mu oproti kus za dedinu. Keď sme ho stretli, videl som na otcovej tvári niečo, čo som dovtedy ešte nevidel. Vypadli mu slzy a povedal:
„Do žiadnej školy nejdete. Tá nie je pre nás. Darebáci! Oklamali nás!"
A viac nepovedal ani slovo.
Vtedy som pochopil, ako bola úmyselne použitá lož a vtedy keby som stretol pána Bahurinského, tak by som mu aspoň sprosto vynadal. Ešte v ten deň bola strana v Čuklasovciach rozpustená.

Bačko bol bývalý ruský legionár[34] a dostával od nejakého kamaráta ruský politický časopis, kde sa písalo o ruských bojoch, o Leninovi a k čomu by malo ľudstvo dospieť, keď sa zjednotí. Tieto časopisy sa u nás čítali a veľa ľudí s tým súhlasilo, chudoba celkom. Nesúhlasili s tým páni a sedliaci. Rôznym spôsobom ohovárali Sovietsky zväz[35], ale legionári, ktorí tam boli, rozprávali o ruských ľuďoch len to najlepšie.

Učňovské roky

Bolo teda rozhodnuté, že do školy sa nepôjde, ale že sa pôjde do učenia.[36] Ja za truhlára, Bezák za murára, Bačko za mlynára, Mihál za hodinára a Neumann za krajčíra. A tak sa aj stalo.

---

[32] **Bahurinský, Alexander** – riaditeľ meštianskej školy v Bánovciach nad Bebravou v r. 1930 – 1935, člen najskôr Čsl. sociálnodemokratickej strany robotníckej, neskôr spoluzakladateľ a podpredseda Strany práce (pravicová odnož sociálnej demokracie), inak neskôr aj dôverník ŠTB pod menom „Halík". Z pohľadu rokov jeho pôsobenia vo funkcii riaditeľa meštianskej školy v Bánovciach je tu malá odchýlka v rokoch, ktoré uvádza Štefan Snopek a faktami.

[33] **národno-socialistická strana** – v tom čase sa síce spomína Čsl. národno-socialistická strana, ale Alexander Bahurinský sa uvádza iba v Čsl. socálnodemokratickej strane robotníckej, ktorá v niektorých voľbách vystupovala na spoločnej kandidátke s bezvýznamnou národno-socialistickou stranou. Nie je teda isté, ktorej strany bunku zakladal Štefan Snopek (otec autora).

[34] **ruský legionár** – bojovali na strane spojencov Ruska v I. svetovej vojne. Po skončení vojny však už Rusko nebolo tým istým Ruskom a vládli v ňom komunisti a tí určili, že legionári môžu síce odísť, ale cez Sibír. Niektorí sa však pridali ku bielogvardejcom a bojovali proti boľševikom a červenej armáde. Takých legionárov keď chytili, rovno ich boľševici postrieľali.

[35] **Sovietsky zväz** – bývalý štátny útvar niekdajšieho komunistického Ruska a k nemu pričlenených štátov.

[36] **ísť do učenia** – dobová fráza pre učňovské štúdium.

V tomto čase sme dostavali chalupu. Staval ju majster Ševčík zo susednej dediny aj so švagrom Hablákom. Raz hovorí otcovi:
„Zajtra neprídem. Budete tu sami. Ja musím ísť do mesta hľadať nejakého advokáta. Brat ma žaluje na súde kvôli dedičstvu po otcovi.“
Otec mu na to:
„Dohodnite sa vy dvaja s bratom medzi sebou. Ak sa nedohodnete, advokáti Vás o to všetko pripravia a nebudete mať nič – ani jeden!“
„Nie, nie. Nedá sa nič robiť, musím ísť nájsť nejakého advokáta. Ja to tak nenechám!“
A odišiel teda do mesta. Našiel nejakého právnika, všetko mu vyrozprával a ten mu povedal:
„Pán Ševčík, máte úplnú pravdu. Vy ste v práve a určite to vyhráte, ale ja Vám zastupovanie pred súdom nemôžem vziať, lebo na ten čas už mám zastúpenie na súde. Ale poradím Vám, ak chcete. Mám dobrého priateľa, ktorý Vás iste v tejto veci zastúpi. Ja mu napíšem list o všetkom, len zopár riadkov. Vy mu ho dáte a uvidíte, že Vám to vezme. Je to dobrý právnik.“
Ševčík súhlasil a právnik teda napísal list. Zalepil ho a dal Ševčíkovi, aby ho odovzdal tomu právnikovi. Ševčíka však napadla divná predtucha, prečo len ten list advokát zalepil a ani slova nepovedal o jeho obsahu. Veď sa predsa jedná o neho! Zaplatil však za radu, ešte sa aj poďakoval, ale keď vyšiel von, v myšlienkach ho stále ten list prenasledoval. Rozhodol sa, že ten list otvorí. Otvoril list a číta:
„Milý kolega! Posielam Ti barana s dobrou vlnou a ja mám druhého. Budeme strihať, pokiaľ bude vlna stačiť!“
Samozrejme, že Ševčík ku žiadnemu advokátovi nešiel, ale sa vrátil ku nám na stavbu. Jeho švagor aj môj otec boli prekvapení, že sa tak rýchle vrátil. On im však nepovedal ani slova a podal im ten list, aby si ho prečítali. Prekvapenie všetkých nás bolo veľké. Otec mu na to povedal:
„Než si tam išiel, som ti povedal, čo sú to za darebáci. S nimi je najlepšie nič nemať. Ale teraz sa už aj zober a choď rovno za bratom a daj mu to prečítať!“
Tak sa aj stalo. Na druhý deň prišiel na stavbu vo veselej nálade a hovoril nám, ako brat stuhol po prečítaní toho listu. Namieste sa aj dohodli na vysporiadaní dedičstva a zastavení súdneho konania.

To bol môj ďalší zážitok, ako sa používajú lži aj pri súdnych konaniach, čo ma priam šokovalo.

Robili sa teda dokončovacie práce na chalupe a ja som odišiel učiť sa za stolára do susednej dediny Dubodiel k majstrovi Cimprichovi, kde mal otec tiež objednané okná a dvere, takže som sa ešte na tejto práci podieľal. Dohodnuté učňovské obdobie bolo na tri roky. Mal som to aj so stravou a bývaním. Rodičia mali za mňa platiť mesačne 300 korún. To však nebolo možné zaplatiť, a tak po vyučení som to musel odpracovať. A tak namiesto troch rokov som musel pracovať osem rokov, než som splatil dlh.

Majster Cimprich bol ruský legionár, ktorý sa dostal domov až po siedmich rokoch. Bol vyučený kolár a aj v Rusku robil toto remeslo. Mal piatich synov a jednu dcéru. Jeden z nich, najstarší Anton bol už v tom čase ženatý a mal aj svoju dielňu a bol tiež kolárom. Mladší Jozef, Vojtech, Aladár, Viktor a dcéra Oľga boli ešte slobodní a pracovali doma u otca, ktorý viedol aj pokladňu. Synom dával každú sobotu 20 korún vreckové a na cigarety. Stará pani viedla obchod so strižným tovarom. Jozef bol vyučený stavebný a nábytkový stolár a teda tiež sa tam robili okná a nábytok. Boli sme tam dvaja učni a jeden tovariš – to bol syn už spomenutého

hájnika Arzta. Pracovný čas bol od rána od šiestej hodiny, o ôsmej hodine boli raňajky, na tie už musel mať človek zarobené peniaze, napoludnie sa od obeda odložila lyžica a už sa aj išlo robiť. Večer v lete sa robilo pokým bolo vidieť a v zime do šiestej večer. Po práci museli učni ešte upratať ponky[37], hobľovačky a celú dielňu a von vyniesť piliny od píly, lebo tá tam bola tiež, na rezanie dosiek. Tam sme museli veľakrát zastupovať.

Starému majstrovi som každé ráno chodil do krčmy po dva deci kvitu[38]. Z toho si robil pálenku, ktorú mal na celý deň. Keď ostatní odišli niekam na stavbu a ja som zostal s ním doma, tak som musel ísť pre kvit aj tri krát. Keď už bol v dobrej nálade, musel som si sadnúť a rozprával mi zážitky zo Sovietskeho zväzu.

Keď sa dostal do zajatia, tak ako kolár tam našiel veľmi dobré uplatnenie. Začal robiť kolesá ohýbané z brezového dreva, bez okovania, ako sa tam používalo. Dve kolesá spojené drevenou osou, k tomu prirobené oje – a voz bol hotový! Ľudia mu nosili jedlo, peniaze a kto čo mal. Po návrate domov priniesol množstvo ruských peňazí, ktoré vymenil a zaobstaral si za ne zariadenie, dielňu a to, čo potreboval. Zo zbytku peňazí, ktoré mu už nevymenili, mal urobený album na pamiatku. A boli to ešte nemalé peniaze! Vždy pri takejto debate pripomenul, akí sú sovietski ľudia pohostinný a skromný národ. Tak som získal pravdivé informácie o Sovietskom zväze a jeho ľuďoch a hlavne o ich živote. Nikdy nedopustil, aby niekto na tento národ nadával. Vždy vedel dať pádnu odpoveď, aj keď sám nebol za ten spôsob života, teda za zoštátnenie podnikov a poľnohospodárstva.

V učení ma čakal celý rad rôznych nástrah a skúšok, kým som bol prijatý do ich rodiny. Boli to na rôznych miestach pohodené peniaze, alebo patróny do pušky. Boli snáď v každom kúte. Keď som na to prišiel, dal som to na očistený ponk, aby to bolo dobre viditeľné. Keď už som bol naozaj presvedčený, že je to nástraha, tak som to povedal všetkým. A síce, že je to nerozumné, lebo niekedy sa môže stať, že sa to prehliadne a hodí do kachlí alebo von do hobľovačiek a ja budem podozrivý, že som si to nechal.

Raz sa mi stala taká vec, že som sa naozaj veľmi nahneval. Starý pán mi dal 500-korunáčku. Bola to červená papierová bankovka, ktorá bola zložená do štvorčeka s rozmermi 2,5 x 2,5 cm. Dal mi ju, aby som mu išiel kúpiť fľašku kvitu. Päťstovku som vzal tak, ako mi ju dal a tak som ju aj podal Židovi Beckovi. Ako ju ten rozbaľoval, náhodou som sa na neho pozeral a zahliadol som, že sú tam dve päťstokorunáčky. On sa na mňa pozrel, či sa pozerám. Iste mal nekalý úmysel. Hneď som žiadal tú jednu naspäť. Keď som sa vrátil, spýtal som sa majstra, koľko mi dal peňazí.

„Dal som ti zloženú päťstovku.“

Ale vzápätí na mňa spustil bandúrsku[39], že som ju iste stratil.

„Nestratil! Ale boli tam dve. A ak ste ma skúšali, tak by ste na to doplatili a ja najviac. Keby som sa nebol pozeral ako tú päťstovku rozbaľoval, tak by si ju kľudne nechal a zo mňa by ste urobili zlodeja!“

Dušoval sa a ospravedlňoval, že nevedel o tom, že sú tam dve.

---

[37] **ponk** – podľa Slovníka slovenského jazyka z r. 1959 – 1968 ide o hobľovací stôl, podľa súčasného Slovníka cudzích slov ide o stolársky pracovný stôl

[38] **kvit** – pálenka podľa Slovníka slovenského jazyka z r. 1959 – 1968. Súčasný Krátky slovník slovenského jazyka pozná toto slovo iba ako hovorové nesklonné príd. m. vo význame „vyrovnaný“. Išlo o vysokopercentný alkohol, ktorý sa riedil.

[39] **spustil bandúrsku** – spustil krik ako panský dráb na chudobu. Bandúr je skomolenina od slova „pandúr“ – panský dráb.

Inokedy sa mi stala takáto nepríjemná vec. Dal mi zaniesť poštárovi 477 korún, aby to ten vzal na poštu. Poštár býval asi 200 metrov oproti cez cestu, potok a kúsok lúky. Ja som tie peniaze zložil a kovové mince som dal do tých zložených bankoviek a držal som to celé v ruke. Keď som prišiel k potoku, ktorý som musel preskočiť, pustil som vo vrecku nohavíc peniaze, aby som mal voľnú ruku. Po preskočení potoka som zase chytil peniaze vo vrecku do ruky a šiel som ďalej. U poštára práve mlátili, tak mi vraví:
„Choď do vnútra, do chalupy. Je tam otvorené a polož to tam na stôl!“
Tak som aj urobil a peniaze, ako boli zložené a ako som ich držal v ruke, som položil na stôl a išiel som späť. Asi o dve hodiny prišla poštárova manželka s plačom, že v tých peniazoch chýba sedem korún. Preletelo mi hlavou čo a ako sa vlastne mohlo stať, siahnem do vrecka, či mi náhodou z tých zložených bankoviek nevypadli. Vrecko bolo prázdne, ale nahmatal som vzadu vrecka dierku. Nosieval som také dlhé pumpky[40] zopnuté až dolu. Napadlo ma teda siahnuť dolu – a peniaze tam! Pocítil som veľké uspokojenie a ostatní, čo to sledovali so mnou, tiež. Stalo sa to tak, že ako som preskakoval potok, tie drobné mince vypadli z tých papierových. Ja, v domnení, že sú tam všetky, som ich položil tak, ako boli zložené, na stôl a nekontroloval som to. Tej panej som sa ospravedlnil, že musela odísť od práce, ale ona bola šťastnejšia, než ja, že sa to takým spôsobom vyriešilo. To mi zároveň dalo ponaučenie, že sa predovšetkým musí hlavne myslieť a kontrolovať.

V skúškach som zrejme obstál dobre, lebo som bol považovaný časom za člena rodiny. Keď niekam odišli a bol som doma sám, mal som ku všetkému prístup. Ba aj k peniazom. Keď niekto prišiel platiť, mohol som platby prijímať.

Raz mesačne, vždy v nedeľu, ma poslal inkasovať po dedinách peniaze. Na to som mal vždy veľký hnev, keď som mal mať voľno, tak som práve vtedy musel ísť. Bola to totiž šichta na celý deň. Priniesol som 4 – 5 tisíc korún, niekedy aj viac. Keby bol povedal: „Tu máš korunu na limonádu!“ To sa nikdy, za celých osem rokov, nestalo. Dostal som však napríklad od sedliaka Válka z tretej dediny. Vydával dcéru a robili sme pre ňu nábytok. Po práci som mu šiel povedať, že to má hotové a že si môže pre to prísť. Šiel som 8 kilometrov. Ten mi dal napríklad 3 koruny.

Inak sa chodievalo po stavbách osádzať okná a dvere na tesárske futrá[41], ako sa vtedy robili. Ráno mi majster povedal:
„Ja tam prídem a obed ti prinesiem.“
Prišiel, ale obyčajne až ku koncu šichty, alebo aj vôbec nie a ja som hladom padal na zem. Kúpiť som si nemal za čo. Niektorí majitelia stavby, keď videli, že nemám obed, tak mi niečo ponúkli: buď natretý chlieb, alebo hrnček mlieka s chlebom. Ja som bol však na jedlo príliš háklivý a hocikde a hocičo som si nevzal. To som sa radšej vyhovoril na všeličo možné, len aby som si nemusel vziať – radšej som bol hladný.

S druhým učňom som vychádzal pomerne dobre a boli sme aj dobrí kamaráti. Bol tam o rok skôr než ja a volal sa Jožko Dúcky. Prezývku mal Byrčák a bol zo Zlatník. Mal ešte šesť bratov. Inak to bola chudobná robotnícka rodina, mali iba malú chalúpku. Trochu mi závidel. Ja som mal ku drevu a výrobkom z dreva trochu lepší vzťah a tým som aj v učení napredoval. Boli mi zverované drobnejšie samostatné úlohy a aj práce na strojoch. To ale naše priateľstvo nijako nenarúšalo. Po nástupe do učenia som ako mladý učeň prevzal po ňom službu: ustielať postele, starému

[40] **pumpky** – športové nohavice prichytené pod kolenami.
[41] **futrá** – hovorovo zárubne.

pánovi chodiť po kvit a každý druhý deň priviezť 60 litrov kyselky[42]. Chodilo sa po ňu asi 4 kilometre pešo. Iná voda sa ani nepila, než kyselka. Chodilo sa po ňu po práci a veru 4 kilometre tam a 4 kilometre späť po poľnej ceste – to bola dobrá šichta. Na cestu sa dával krajec chleba natretého masťou, lebo keď sa tam pri studničke človek napil a nalial do demižónov a všetkých fliaš kyselku, tak prišiel na neho taký hlad, že by aj klince pojedol, ako sa hovorí. Na kyselku bola vyrobená zvlášť ľahká dvojkolesová kára, do ktorej sa vošli dva demižóny po 25 litrov a do prázdneho priestoru ešte šesť dvojlitrových fliaš. To celé sa obložilo strojovými hobľovačkami[43], pekne sa utlačilo a polialo vodou. Držalo to tak pohromade, ako by to bolo celé z jedného kusa.

V nedeľu ráno sme s druhým učňom spolu chodievali domov – on išiel so mnou k nám a ja potom od nás s ním do Zlatník a odtiaľ krížom cez Tarabovecký hájovňu na Dubodiel do práce.

Zlatníky a Dubodiel boli veľkosťou zhruba rovnaké podhorské dediny. Ľudia v nich boli povahovo veľmi rozdielni. V Dubodieli boli väčšinou maloroľníci, za prácou do sveta chodilo len veľmi malé percento obyvateľov tejto dediny. Mali svoj kostol, faru a dve školy. Prezývku mali „pánbičkári“. Zlatníky svoj kostol nemali, do kostola sa chodilo do susednej dediny Malé Hoste. Zlatníky boli dedinou z 90% robotníckou a veľká časť jej obyvateľov chodila za prácou do Čiech na remeselnícke práce a časť do okolitých lesov.

Skúsenosti a názory obyvateľov oboch dedín boli celkom odlišné. Jedni čakali, že im Pán Boh pomôže a druhým bolo jasné, že keď si sami nepomôžu, tak im Pán Boh nepomôže. Pre tieto názory sa aj vzájomne nenávideli. Žili vedľa seba ako mačka s myšou.

Akonáhle sa ich viac zišlo, hneď sa medzi sebou bili. Stačilo k tomu len to, aby niekto vyslovil jedno z dvoch slov. Dubovanci totiž Zlatníčanom hovorili „bitkári“. A keďže Zlatníčania Dubovancom zase „pánbičkári“, stačilo pri zábave niektoré z týchto dvoch slov vysloviť a zaručene začali lietať facky. Keď niekto chcel pokaziť zábavu, tak naviedol nejakého malého chlapca, ktorý pri zábave očumoval, aby nahlas vykríkol buď „pánbičkári“, alebo „bitkári“ a mela bola na svete!

Na Dubodieli boli bitky pri zábavách zriedkavosťou. To len keď nejaký ožran robil výtržnosť, tak ho vzali a keď poslúchol, odviedli ho domov. Ak neposlúchol dostal po papuli a vyhodili ho!

Horšie to bolo v Zlatníkoch. Tam keď sa strhla bitka, tak sa bila celá dedina a prišli aj tí, čo boli doma. Ženy povyskakovali na lavice okolo steny a každá kričala na toho svojho, aby sa nedal. To bolo toľko jačania a výskotu, div že ušné bubienky nepraskli! Lietali palice, tyčky alebo ihlice od jarma[44], alebo len tak, čo mal kto poruke. Po takejto bitke museli byť niektorí aj odvezení do nemocnice. Niekoľkokrát sa stalo, že zakrátko po zranení, buď doma, alebo v nemocnici, niektorý z nich zomrel. Na základe toho boli v Zlatníkoch zábavy úradne zakázané a ak výnimočne nejaká bola povolená, tak pod žandárskym dozorom. Preto organizovane chodili do iných dedín na zábavy a stačilo do niektorého pri tanci strčiť, alebo niekomu šliapnuť na nohu a už sa to mlelo.

---

[42] **kyselka** – minerálna voda.

[43] **strojové hobľovačky** – drevený odpad vzniknutý pri strojovom hobľovaní dreva.

[44] **jarmo** – drevená časť postroja na šiju dobytka, spoločná pre jeden pár

Raz boli v Zlatníkoch hody a mali tam výnimočne povolenú zábavu. Kamarát z učenia ma pozval, že pôjdeme na obed ku nim a po obede pôjdeme na tú zábavu. Tak sa aj stalo.

Po obede sme išli do krčmy. Cigánska kapela už vyhrávala do strhania. Sála bola tak preplnená, že sa ani nedalo tancovať, takže to vyzeralo len ako akési miesenie medzi sebou. Celkom som mal iba asi 20 korún a preto som kamaráta pozval na jeden štamperlík. Pri pulte stál nejaký Pavol Ševela, môj dobrý známy a ten mal tiež asi 6 alebo 7 bratov. Dobre som ho poznal. Ale Ševelovci a Byrčákovci (rodina toho môjho spoluučňa) sa odjakživa nemali veľmi radi. O tom som však ja nevedel.

Keďže sme sa tak zišli, zaplatil som každému jeden štamperlík, vstupné a bolo po peniazoch.

Zrazu Jožko Byrčák, akoby sa odtrhol z reťaze, skočil na toho Ševelu a dal mu facku. To sa odohralo tak bleskovo, že som ani nestačil medzi nich skočiť, aby som im v tom zabránil. Tanečné kolo sa hneď zastavilo, ženy s jačaním skočili ku stene na lavice a chlapi naokolo uzavreli kruh.

Medzitým, čo som im obom dohováral, ženy pokrikovali, ako na Jozefa, tak na Ševelu, aby sa nedali. Medzičasom prišli na scénu aj bratia Ševelovci aj Byrčákovci v plnej paráde, vyzbrojení tým, čo kto našiel a hrnuli sa k nám doprostred sály. Okamžite sa začali po sebe sápať[45].

Musím povedať, že mi nebolo všetko jedno byť uprostred kruhu, kde na jednej strane stálo všetko príbuzenstvo a kamaráti Ševelovcov a z druhej strany všetko príbuzenstvo a známi Byrčákovcov. Čakali s rôznymi výkrikmi ako sa tí dvaja - medzi ktorými som stále stál a držal ich od seba - dohodnú. Rámusu bolo až až.

Napriek tomu všetkému sa mi podarilo ich zmieriť. Upozornil som ich na to, ako sú obe strany vyzbrojené, že majú po dlhom čase povolenú zábavu a že je v ich rukách, či zábavy budú aj inokedy, alebo vôbec nikdy. Vybavilo sa to teda len zopár fackami a mne sa podarilo obe rodiny zmieriť. A ja som v tej mele od nikoho neutŕžil. Nakoniec si všetci podali ruky.

Na tomto mieste pamäti Štefana Snopeka končia. Jeho životný príbeh ďalej pokračoval zoznámením sa s Margitkou Mihálovou (prezývaní Šandároví). Margitka otehotnela, keď ešte nemala 18 rokov, a preto na svadbu so Štefanom Snopekom musela mať súhlas župana. V r. 1941 sa narodil ich jediný syn Anton a okolo r. 1945 odišli za prácou do Čiech. Išli pracovať na poľnohospodársky dvor – Margitka dojiť kravy, Štefan pracovať na poli. Neskôr odišli do oblasti Kralúp nad Vltavou, kde sa usadili konkrétne v Zákolanoch, známych ako rodisko bývalého prezidenta Československa Antonína Zápotockého. V tejto dedinke Štefan začal pracovať v závode na výrobu klavírov (pobočka vtedajšej „Továrny na piana a varhany“ v Hradci Králové, neskôr Bohemia piano, s. r. o., teraz C. Bechstein Europe, s. r. o). Pri tejto práci urobil aj skúšky na umeleckého stolára, aby sa mohol podieľať na výrobe ozdobných prvkov na klavíroch. Tieto zručnosti neskôr využil aj na prácach pri výrobe okien a dverí do zámkov a kaštieľov. K práci s drevom mal taký krásny vzťah, že aj doma si zriadil stolársku dielňu, s vynikajúcim vybavením. Bol na ňu patrične hrdý a snažil sa o to, aby v tomto jeho kráľovstve pokračoval v načatom diele jeho syn.

---

[45] **sápať** – zúrivo sa biť, driapať sa navzájom – zastaralý výraz

Pozorný čitateľ si iste všimne silné sociálne cítenie autora a z toho plynúce jeho sympatie ku komunistickým ideám. Tieto črty a životný osud mali vplyv na to, že sa neskôr stal členom komunistickej strany. Bol to však človek presvedčený o tom, že sa raz naplnia ideály komunizmu a chudobný človek sa raz bude mať lepšie. Od r. 1968 už nebol členom komunistickej strany. Jeho odchod zo strany bol tiež dramatický. Štefan Snopek bol totiž dlhoročným predsedom Miestneho národného výboru v Zákolanoch (v súčasnosti je to funkcia starostu obce). Na jednu schôdzu sa dostavil vysokopostavený stranícky funkcionár, ktorý vystúpil s plamenným prejavom, v ktorom sa nie príliš lichotivo vyjadril o Slovákoch. To zrejme netušil, že jeden tam sedí. Ten sa postavil a vybavil to s ním rovno pred plénom dvomi fackami. Kvôli tomuto incidentu si Štefana Snopeka pozvali vysokí stranícki funkcionári na pohovor. Štefan Snopek sa dostavil pred disciplinárnu komisiu, vysvetlil celý incident, ale zároveň praštil na stôl stranícku knižku a tak skončila jeho kariéra.

Ako nezabudol na svoju domovinu srdcom, tak ani v skutočnosti sa jej nevyhýbal a pri každej príležitosti sa vracal aj so svojou rodinou do Čuklasoviec, ku svojej mame, Gustinke, ku svojim súrodencom. Raz, pri jednej takejto návšteve v Čuklasovciach, dotĺklo jeho dobrácke srdce navždy. Hoci nevedomky, prišiel zomrieť na rodnú hrudu...

Príloha

Ľúbostný list Štefana Snopeka (otca autora) Gustinke Priečinskej (neskôr Snopekovej)

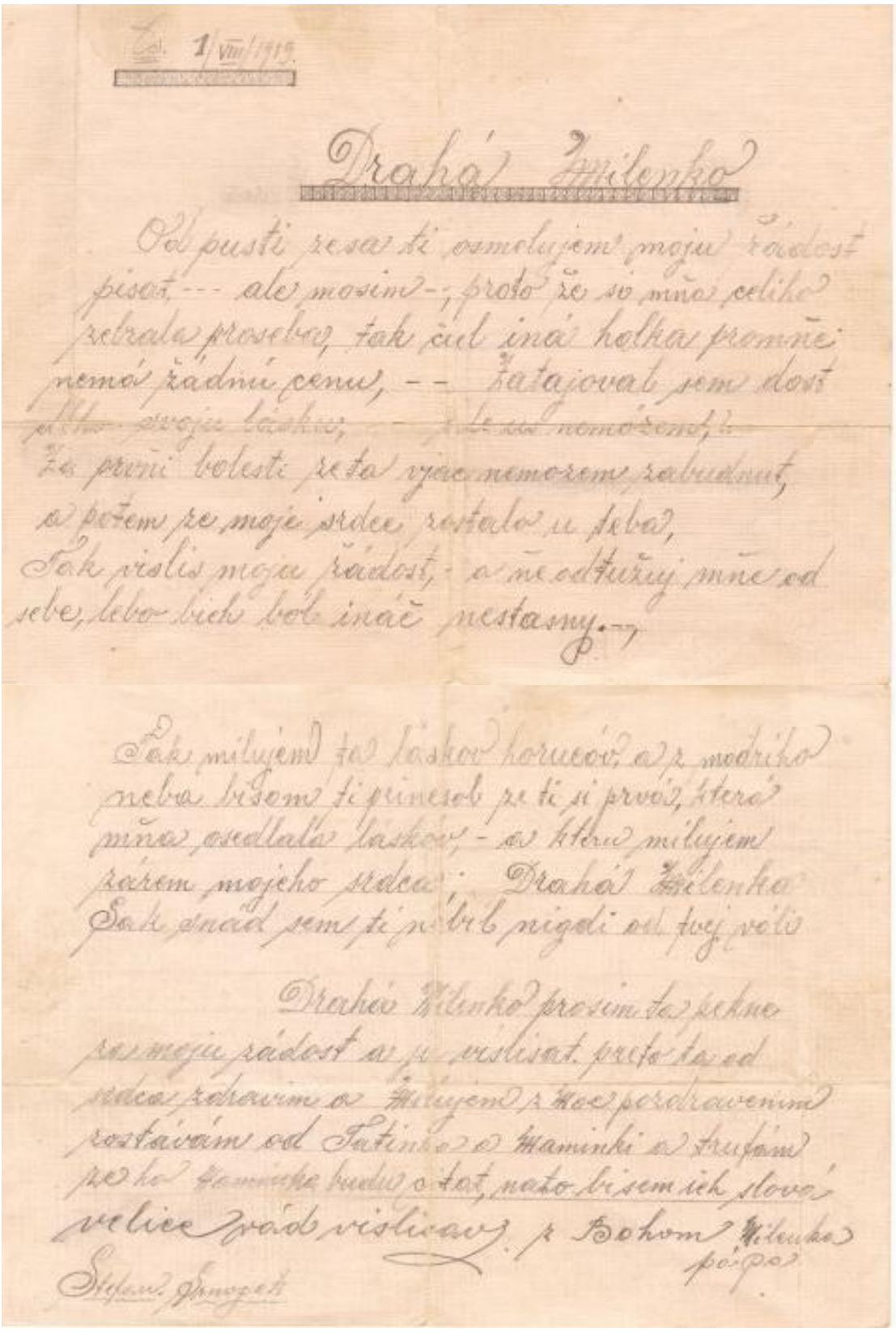

1/VIII/1919.

Drahá Milenko

Od pusti zesa ti osmelujem moju žádosť písať --- ale mosim --, preto že so mňa celiko zetrala prosebva, tak čud iná holka pramňe nemá žadnú cenu, -- žatajovať sem dosť dlho svoju lásku, -- ale sa nemožem, ?
Za prvni bolesti zesta vjac nemozem zabudnuť, a potem ze moje srdce zostalo u teba,
Tak prislis moju žádosť, - a ne odtužuj mňe od sebe, lebo bich bol inač nestasny. --

Tak milujem ta láskov horucov, a z modriho neba bisem ti gimesob ze ti si prvá, která mňa osedlala láskov, - a ktorú milujem zárem mojeho srdca; Drahá Milenko Tak znáď sem ti ne bil nigdi od tvej véli

Drahéo Milenko prosim ta zekne sa moju žádosť a ze vislisat. preto ta od srdca zdravim a milujem z koc perdravenim zostávám od Tatinka a Maminki a trufám ze ho Maminka budu o tot, nato bisem ich slová velice rád vislisav. z Bohom Milenko pá-pá

Stefan Snopek

Drahá milenko,

Odpusti, že sa ti osmeľujem moju žiadosť písať –- ale mosím –- proto že si mňa celiho zebrala pro seba, tak čul iná holka promňe nemá žádnú cenu, –- Zatajoval sem dost dlho svoju lásku, – ale uš nemóžem. Za prvni bolesti že ta vjac nemožem zabudnut, a potem že moje srdce zostalo u teba,

Tak visliš moju žádost a ňe odtužuj mňe od sebe, lebo bich bol ináč nešťastný.--,

P. (ako pokračovanie - pozn. prepisovateľa)

Tak milujem ta láskov horucóv a z modrího neba bi som ti priniesol, že ti si prvá, která mňa osedlala láskóv, - a kteru milujem žárem mojeho srdca; Drahá milenka, šak snád sem ti nebil nigdi od tvej vóli.

Drahá milenko prosim ta pekne za moju žádost a ji vislisat. Preto ta od srdca zdravim a Milujem z Moc pozdravenim zostávám od Tatinka a Maminki a trufám že ho Maminka budu čitat, nato bi sem ich slová velice rád vislišav. Z Bohom Milenka, pápa

Štefan Snopek

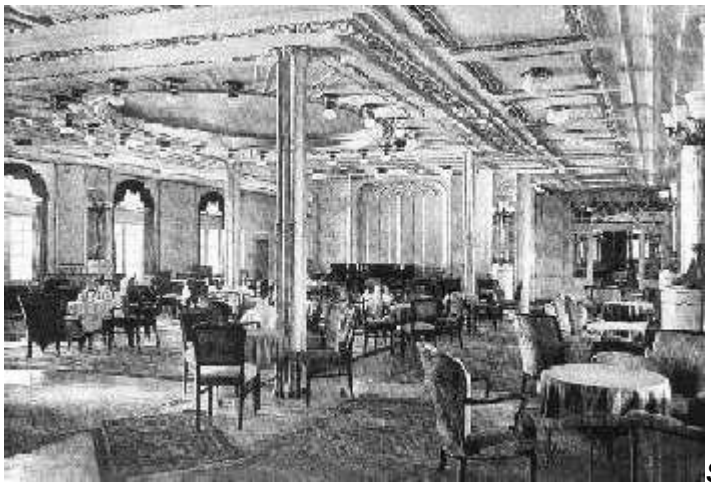

Salón v I. triede na lodi Cap Arcona

Štefan Snopek (Cap Arcona)

Cap Arcona v prístave

Cap Arcona v noci

Cap Arcona vyplávala....

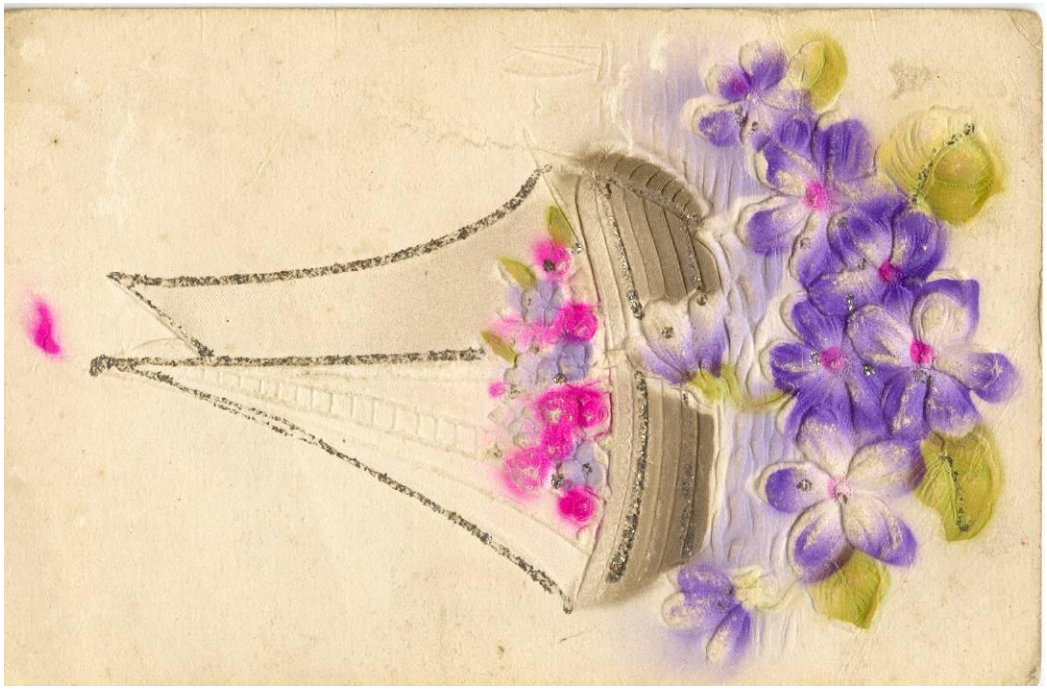

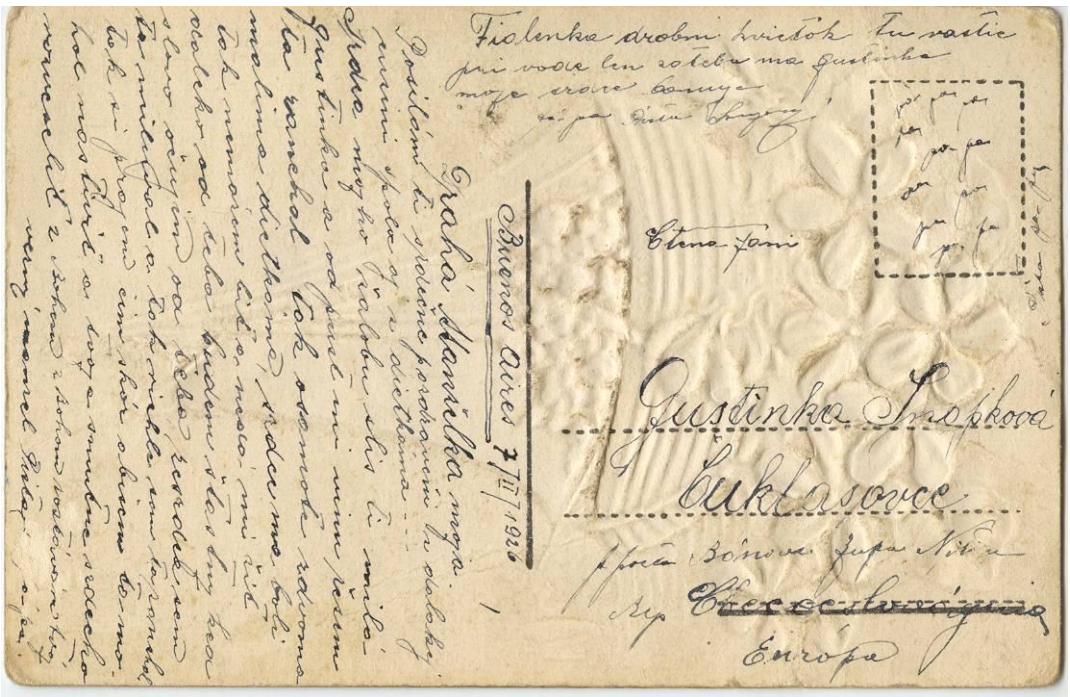

Pozdrav Štefana Snopeka z Buenos Aires (7. II. 1926):

Drahá manželka moja! Posílám ti srdečne pozdraveňi z dalakej cuzini společne s dietkáma–- srdca mojho žalobu sliš ti milá Gustinka a od pusť mi vinu žesem ťa zanechal tak osamote zdvoma malima dietkáma, srdce ma boli tak nemožem biť a nedá mi žiť daleko od teba – budem šťastny keď slovo očujem od teba ze srdca sem ta miloval a tak richle sem ta zanechal tak si prajem čim skor abisem ta mohol naštiviť a tvoje smutne srdečko rozveseliť z Bohom z Bohom bozkávam tvoj verny manžel Pišta pá pa

Fialenka drobni kvietok tu rastie pri vode len za tebou ma Gustinka moje srdce banuje
Pá pa Štefan Snopek

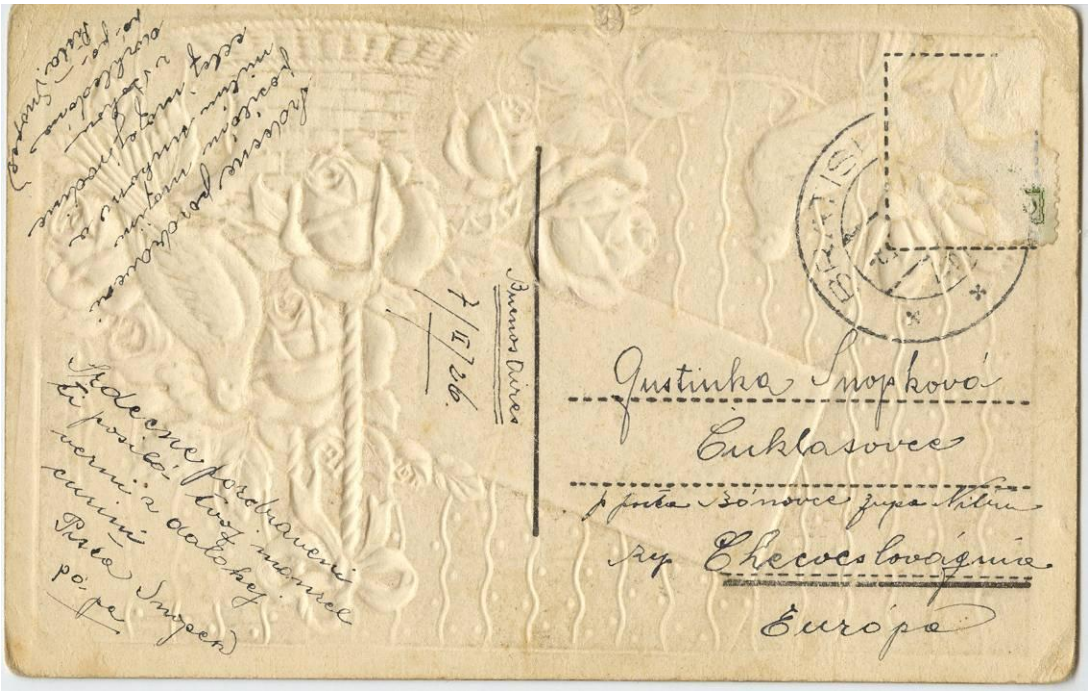

Ďalší z pozdravov:

<u>Na titulnej strane:</u>
Srdečne přání g novimu roku pá pa pa Pišta Snopek Gustinka Snopková
<u>Na zadnej strane:</u>
Srdečne pozdraveni posílám mojim milim sinkom a celej mojej rodine z Bohom doshledánia papa Pišta Snopek
Srdečne pozdraveni ti posílá tvoj manžel verni z dalakej cuzini
Pišta Snopek pa pa

Kríž na Tarabovci – Václav Snopek a Oľga Snopeková (vyd. Kuchariková)

Kríž na Inovci, vpravo Václav Snopek